

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS**  
**SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS**  
**VIEŠOŠIOS POLITIKOS IR ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS**

**Nijolė Šakienė**

**MIGRACIJOS POLITIKOS LIETUVOJE 2004-2014 METAIS ANALIZĖ**

**Magistro darbas**

**Darbo vadovas**

**Doc. dr. M. Puidokas**

**KAUNAS 2015**

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS**  
**SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS**  
**VIEŠOSIOS POLITIKOS IR ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS**

**MIGRACIJOS POLITIKOS LIETUVOJE 2004-2014 METAIS ANALIZĖ**

**Viešojo administravimo magistro darbas**

**Studijų programa 621N70001**

**Darbo vadovas**

(parašas)

**doc. dr. M. Puidokas**  
**2015-02-18**

**Recenzentas**

(parašas)

**doc. dr. A. Šenavičius**  
**2015-02-18**

**Atliko**

(parašas)

**SMTV-2/3 gr. stud.**  
**N. Šakienė**  
**el. paštas:**  
**nijole.sakiene@ktu.edu**  
**2015-02-18**

**KAUNAS 2015**

**PATVIRTINIMAS APIE MAGISTRO BAIGIAMOJO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ**

Patvirtinu, kad parengtas **magistro darbas**

---

**Migracijos politikos lietuvoje 2004-2014 metais analizė**

---

(įrašyti pavadinimą)

- atliktas savarankiškai ir jo dalys arba visas darbas nėra nukopijuotas nuo kitų autorių darbų;
- nebuvo pateiktas atsiskaitymui šiame ar kitame KTU fakultete arba kitoje aukštojoje mokykloje;
- pateiktos nuorodos į visus kitų autorių darbus, kurių medžiaga pasinaudota.

---

Vardas, pavardė

---

Parašas

2015 -02-18

Data

Šakienė, N. *Migracijos politikos Lietuvoje 2004-2014 metais analizė*. Viešojo administravimo magistro darbas. Studijų programa 621N70001. Vadovas doc. dr. M. Puidokas. Kaunas: Kauno technologijos universitetas, Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas, 2015, 57 p.

## SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe analizuojama migracijos politikos sąvoka, priemonės migracijos proceso reguliavimui. Pirmieji narystės Europos Sąjungoje metai parodė, kad emigracijos mastas ne tik nesumažėjo, bet net išaugo. Lietuvoje dėmesys migracijos klausimams viešojoje erdvėje išaugo apie 2005 – 2006 m. Tai paskatino valstybę imtis nuoseklesnio migracijos politikos formavimo ir 2006 m. pabaigoje emigracijos problematika pateko į politinę darbotvarkę. Lietuvos viešoji politika migrantų atžvilgiu jau praėjo keletą etapų, tačiau tiesioginė valstybės politikos įtaka išvykusiųjų grįžimui buvo labai maža. Lietuvos piliečių emigracija yra svarbi problema, kuri jau artimiausiu metu gali turėti pastebimų neigiamų padarinių Lietuvos ekonomikai. Nors Lietuvos Vyriausybė ir reiškia susirūpinimą esama padėtimi, o emigracija įvardijama kaip viena iš Lietuvos nacionalinio saugumo grėsmių, realių priemonių ką nors keisti vis dar trūksta.

Tyrimo problema: kokie yra migracijos politikos Lietuvoje 2004-2014 metais esminiai aspektai.

Tyrimo objektas: migracijos politika Lietuvoje 2004-2014 metais.

Tyrimo tikslas: išanalizuoti migracijos politikos Lietuvoje 2004-2014 metais esminius aspektus.

Tyrimo uždaviniai:

1. aptarti migracijos politikos sampratą ir identifikuoti veiksnius darančius įtaką migracijai;
2. išanalizuoti migracijos politikos Lietuvoje 2004-2014 metais esminius aspektus;
3. atskleisti Lietuvos migracijos politikos 2004-2014 metais formavimo problemas bei numatyti galimus sprendimo būdus.

Darbo metodika: mokslinės literatūros analizė, statistinių duomenų analizė, internetinių šaltinių analizė, interviu metodas.

Darbe buvo aptarti migracijos procesai bei veiksniai darančys įtaką gyventojų migracijai, taip pat analizuota Lietuvos emigracijos ir imigracijos problema, migracijos politikos priemonės. Remiantis atlikta analize, galima teigti, kad Lietuva iki šiol dar nėra suformavusi aiškios politinės pozicijos migrantų atžvilgiu, politikai trūksta sistemiškumo bei vykdomų programų tęstinumo.

Šakienė N. *Analysis of Migration Policy in Lithuania in 2004-2014*. Master Thesis in Public Administration. Study program 621N70001. Supervisor assoc. dr. M. Puidokas. Kaunas: Kaunas University of Technology, the faculty of Social Sciences, Humanities and Arts, 2015, 57 p.

## SUMMARY

Master's thesis analyzes the concept of migration policy, the measures to control the process of migration. The first years of the membership in the European Union have shown that emigration has not decreased but even increased. The focus on migration issues in public space has increased in Lithuania in 2005 - 2006. This prompted the state to take a more coherent migration policy formulation and at the end of 2006 the issues of emigration were put on the political agenda. Lithuania's public policy towards migrants has already passed several stages; however, the direct influence of the government policies for the return of those who left was very small. The emigration migration of Lithuanians is an important issue which in the near future can have significant negative consequences for the Lithuania's economy. Although the Government of Lithuania shows the concern in the current situation and emigration is stated as one of the Lithuania's national security threats, real actions to change something are still missing.

The issue of the research: the essential aspects of the migration policy in Lithuania during the period of 2004-2014.

The object of the research: migration policy in Lithuania during the period of 2004-2014.

The aim of the research: to analyze the essential aspects of the migration policy in Lithuania during the period of 2004-2014.

The objectives of the research:

1. discuss the concept of the migration policy and to identify the factors influencing migration;
2. analyze the essential aspects of the migration policy in Lithuania during the period of 2004-2014;
3. reveal the formation problems of Lithuania's migration policy from 2004 to 2014 and provide possible solutions.

The methods of the study: analysis of scientific literature, statistical analysis of the data, analysis of online sources, interview method.

The thesis discussed the migration processes and factors that influence population migration also it analyzed the issue of emigration and immigration as well as the measures of migration policy. Based on the analysis, it can be stated that Lithuania hasn't formed yet a clear political stance towards migrants and there is lack of systematic policy and the continuity of ongoing programs.

## LENTELĖS

|   |    |
|---|----|
| 1 lentelė. Migracijos samprata .....  | 11 |
| 2 lentelė. Teigiamos ir neigiamos emigracijos pasekmės .....                                  | 23 |
| 3 lentelė. Iš šalies išvykti stumiančios ir į užsienio šalis pritraukiančios priežastys ..... | 24 |
| 4 lentelė. Migrantų apsisprendimą grįžti lemiantys veiksniai.....                             | 26 |
| 5 lentelė. Veiksniai mažinantys emigrantų motyvaciją ir galimybes sugrįžti .....              | 27 |
| 6 lentelė. Priemonės skirtos paskatinti emigrantus sugrįžti į tėvynę.....                     | 30 |
| 7 lentelė. Svarbiausi valstybės migracijos politikos tikslai ir uždaviniai.....               | 35 |
| 8 lentelė. Interviu klausimų klasifikacija .....  | 39 |
| 9 lentelė. Emigrantai, deklaravę išvykimą pagal amžiaus grupes.....                           | 45 |

## PAVEIKSLAI

|  |    |
|--|----|
| 1 pav. Migracijos tipai.....   | 12 |
| 2 pav. Gyventojų skaičius .....  | 41 |
| 3 pav. Emigracija, imigracija, migracijos saldo .....                        | 41 |
| 4 pav. Grįžę ir reemigravę Lietuvos piliečiai ir imigravę užsieniečiai ..... | 43 |
| 5 pav. Emigracijos šalys 2004-2014 metais .....                              | 44 |

## TURINYS

|   |    |
|---|----|
| Lentelės .....  | 6  |
| Paveikslai .....  | 6  |
| ĮVADAS.....   | 8  |
| 1. MIGRACIJOS POLITIKOS SAMPRATA IR JOS PROCESUS ĮTAKOJANTYS VEIKSNIAI                              | 11 |
| 1.1. Migracijos sąvoka, formos ir tipai.....  | 11 |
| 1.2. Migracijos politikos sąvoka, kryptys, priemonės migracijos proceso reguliavimui .....          | 13 |
| 1.3. Europos Sąjungos migracijos politikos ypatumai .....   | 17 |
| 2. MIGRACIJOS POLITIKOS ĮGYVENDINIMO LIETUVOJE ESMINIAI ASPEKTAI .....                              | 20 |
| 2.1. Lietuvos gyventojų migracijos procesų apžvalga .....   | 20 |
| 2.2. Emigracijos problematika Lietuvoje .....   | 22 |
| 2.3. Grįžtamosios migracijos problema.....  | 26 |
| 2.4. Imigracijos procesų reguliavimas.....  | 31 |
| 2.5. Lietuvos migracijos politikos kryptys .....  | 33 |
| 3. MIGRACIJOS POLITIKOS LIETUVOJE 2004-2014 METAIS TYRIMAS.....                                     | 38 |
| 3.1. Tyrimo metodologija.....   | 38 |
| 3.2. Tyrimo rezultatai .....  | 40 |
| 3.2.1. Migracijos tendencijos Lietuvoje .....   | 40 |
| 3.2.2. Migracijos politikos emigrantų ir imigrantų (reemigrantų) atžvilgiu probleminės sritys ..... | 46 |
| 3.2.3. Pakeitimai migracijos politikoje.....  | 50 |
| IŠVADOS.....  | 53 |
| LITERATŪRA.....   | 55 |
| PRIEDAI.....  | 59 |

## IVADAS

**Temos aktualumas.** Mobilumas arba migracija yra natūralus žmonijos fenomenas, pripažintas universalioje Žmogaus teisių deklaracijoje (1948). Žmonijos istorijoje migracija vaidino ir tebevaidina tokį pat reikšmingą vaidmenį kaip kiti fundamentalūs reiškiniai: karas, mokslinė pažanga ar religija. Keliaujančios gentys ir tautos ieškojo prieglobsčio nuo stichinių nelaimių, vėliau kūrė ir naikino valstybes bei civilizacijas

Nuo pat pirmųjų valstybių užuomazgų žmonių migracija peržengdavo politines ribas, plėtė ir keitė jas. Lyginant su kitais demografiniais reiškiniais, migracija įgyja vis didesnę reikšmę pastaraisiais dešimtmečiais. Beveik 200 mln. žmonių gyvena ne savo gimtojoje šalyje. Dėl įvairių priežasčių ne tik išaugo migracijos mastas ir pasikeitė geografija, bet keičiasi ir jos tipai. Migracija vienaip ar kitaip paliečia ir siunčiančias, ir priimančias migrantus valstybes.

Migracijos politika itin aktuali tapo pastarąjį dešimtmetį, kai suvokta, kad imigracija gali būti naudojama ir kaip priemonė valstybių demografinėms problemoms spręsti, ekonomikai skatinti ir gaivinti. Šiuo metu migracijos klausimai yra viena dažniausiai gvildenamų temų visoje ES, nes pripažįstama, jog be imigracijos Europa paprasčiausiai neišgyvens. Lietuva šiame tarptautinės migracijos kontekste nėra išimtis. Atkūrus Nepriklausomybę šalis vėl įsiliejo į tarptautinės migracijos procesus ir tapo neatsiejama jo dalimi. Po 2004 m. ES ir 2007 m. Šengeno erdvės plėtros Lietuva, susidurdama su migracijos proceso keliamais politiniais, socialiniais ir ekonominiais iššūkiais, tapo ne tik vienu iš didžiausių ekonominės emigracijos centro, bet ir tikslo šalimi darbo imigrantams iš trečiųjų šalių ir tranzito teritorija nelegaliems migrantams ir prieglobsčio siekėjams. Nors imigracijos srautai į Lietuvą, palyginus su senosiomis ES valstybėmis narėmis, nėra dideli, vis dėlto su tarptautine migracija susijusių procesų valdymas turėtų tapti prioritetine politikos sritimi, kadangi migracijos reguliavimas, migrantų teisių užtikrinimas, nuoseklia duomenų analize pagrįsta migracijos samprata visuomeniniu ir politiniu lygmeniu bei sėkminga migrantų integracija yra ne tik valstybės stabilumo, bet ir šiuolaikinės visuomenės socialinės sanglaudos veiksniai.

Intensyvėjant tarptautinei migracijai, svarbios tapo ne tik įgyvendinamos migracijos reguliavimo ir integracijos priemonės, bet ir politikos analizė. Bet kokioje politikos įgyvendinimo srityje vertinimas yra svarbus aspektas, parodantis politikos efektyvumą ir bendrą tikslinės grupės, į kurią yra nukreiptas politikos kūrimas ir įgyvendinimas, problematika.

Migracijos didėjimas ypač per du pastaruosius dešimtmečius, daugeliui šalių tapo svarbiu politiniu klausimu. Migracijos problema Lietuvai ypač aktuali, nes dideli emigracijos ir maži imigracijos mastai jau kelia grėsmę socialiniam ir ekonominiam stabilumui, ūkio augimui ir kultūrinio savitumo išsaugojimui.



**Mokslinė problema.** Apžvelgiant Lietuvoje vykdomus imigracijos tyrimus visų pirma pastebėtina, kad tyrimai nėra išplėtoti. Vyraujantis disbalansas tarp *emigracijos* ir *imigracijos* tyrimų rodo, kad (priešingai emigracijos tyrimams) imigracijos procesai Lietuvoje stokoja mokslininkų dėmesio. Emigracijos procesų tyrimai Lietuvoje apima platų analizuojamos problematikos lauką: analizuojami grįžtamosios migracijos procesai (Stankūnienė 1996, Barcevičius et al. 2005, Sipavičienė et al. 2009; VPVI 2009 ir kt.), ekonomines emigracijos priežastys ir pasekmės, stūmimo ir traukos veiksniai (Kalytis 2004; Gliosaitė 2004; CIVITAS 2005; Kazlauskienė 2006; Kazlauskienė ir Rinkevičius 2006a; 2006b; Labanauskas 2006; Bagdanavičius ir Jodkonienė 2008; Stulgienė ir Daunorienė 2009 ir kt.), emigrantų bendruomenių kūrimo(si) tendencijos ir integracijos ypatumai (Kuzmickaitė 2004; Bagdonavičienė 2004 ir kt.), emigracijos proceso atspindys žiniasklaidoje (pvz., Marcinkevičienė 2004) ir kt.

Kaip atskirą demografinių tyrimų sritį galima įvardyti Lietuvos socialinių tyrimų centro Demografinių tyrimų instituto atliekamus tyrimus, kurie analizuoja transnacionalinės šeimos ypatumus Lietuvoje vyraujančių emigracijos procesų perspektyvoje (Maslauskaitė ir Stankūnienė 2007; Stankūnienė ir Jasilionis (eds.) 2009 ir kt.). Atskirai paminėtina istorinius ir šiuolaikinius lietuvių emigracijos tyrimus apimanti Lietuvių išeivijos instituto veikla, taip pat šiuolaikinius lietuvių emigracijos procesus kompleksiskai analizuojantys Vytauto Didžiojo universiteto Socialinės antropologijos centro ir Lietuvos socialinių tyrimų centro mokslininkai (Taljūnaitė ir Labanauskas 2009; Kuznecovienė 2010; Čiubrinskas 2011).

Neišplėtoti tyrimai Lietuvos migracijos politikos įgyvendinimo srityje. *Vienas iš aspektų, lemiančių magistrinio darbo temos aktualumą, yra poreikis išanalizuoti valstybės vykdytą politiką emigracijos ir imigracijos atžvilgiu po įstojimo į Europos Sąjungą iki šių dienų.*

Šiame darbe aptariama dabartinės gyventojų migracijos esmė, priežastys, apimtys, emigracijos ir imigracijos procesai Lietuvoje, identifikuojamos pagrindinės migracijos politikos priemonės.

**Tyrimo objektas:** migracijos politika Lietuvoje 2004-2014 metais.

**Tyrimo tikslas:** išanalizuoti migracijos politikos Lietuvoje 2004-2014 metais esminius aspektus.

**Tyrimo uždaviniai:**

1. aptarti migracijos politikos sampratą ir identifikuoti veiksnius darančius įtaką migracijai;
2. išanalizuoti migracijos politikos Lietuvoje 2004-2014 metais esminius aspektus;
3. atskleisti Lietuvos migracijos politikos 2004-2014 metais formavimo problemas bei numatyti galimus sprendimo būdus;

**Tyrimo metodai.** Rengiant baigiamąjį magistro darbą naudoti šie metodai: mokslinės literatūros analizė, antrinė analizė, statistinių duomenų analize, interviu. Taikant mokslinės literatūros analizės metodą išanalizuota migracijos politikos samprata, migracijos procesų esminiai aspektai. Statistinių duomenų analizė leido išsiaiškinti migracijos mastus Lietuvoje 2004-2014 metais, numatyti

pagrindines tendencijas migracijos procesuose. Pusiau struktūruotas interviu buvo taikytas siekiant atskleisti pagrindinės migracijos politikos problemas 2004-2014 metais.

**Darbo struktūra.** Darbą sudaro įvadas, trys dėstymo skyriai, išvados (3), literatūros šaltinių sąrašas, priedai.

Pirmame skyriuje *Migracijos politikos samprata ir jos procesus įtakojantys veiksniai*, nagrinėjami teoriniai migracijos politikos aspektai bei didesnis dėmesys skiriamas šiuolaikinės emigracijos tendencijoms aptarti.

Antrame skyriuje *Migracijos politikos įgyvendinimo Lietuvoje esminiai aspektai* analizuojama migracijos politika emigracijos ir imigracijos procesų valdymo atžvilgiu.

Trečiame skyriuje *Migracijos politikos Lietuvoje 2004-2014 metais tyrimas* analizuojami statistiniai Lietuvos migracijos 2004-2014 metais duomenys, atliktas ekspertų pusiau struktūrizuotas interviu ir pristatyti tyrimo rezultatai.

## 1. MIGRACIJOS POLITIKOS SAMPRATA IR JOS PROCESUS ĮTAKOJANTYS VEIKSNIAI

Migracija yra sudėtingas, sunkiai apibūdinamas ir išmatuojamas procesas. Nors šis procesas egzistavo visais laikais, tačiau pastaruosius dešimtmečius jos reikšmė ypatingai sustiprėjo. Intensyvėjant tarptautinei migracijai, svarbios tapo ne tik įgyvendinamos migracijos reguliavimo ir integracijos priemonės, bet ir politikos analizė. Bet kokioje politikos įgyvendinimo srityje vertinimas yra svarbus aspektas, parodantis politikos efektyvumą ir bendrą tikslinės grupės, į kurią yra nukreiptas politikos kūrimas ir įgyvendinimas, problematika. Šiame skyriuje pateikiama Lietuvos ir užsienio mokslinės literatūros autorių migracijos samprata, aptariama migracijos politikos sąvoka, tipai, kryptys.

### 1.1. Migracijos sąvoka, formos ir tipai

Studijuojant mokslinę literatūrą išaiškėjo, kad migracijos sąvoka yra traktuojama gana skirtingai, atsižvelgiant į tai, kokie tolimesni procesai atliekami šia tema. Vieni autoriai, nagrinėjantys migracijos procesą atskleidžia platų jos apibūdinimą, kiti pasitenkina siauresniu. Bet esmė dažniausiai lieka ta pati.

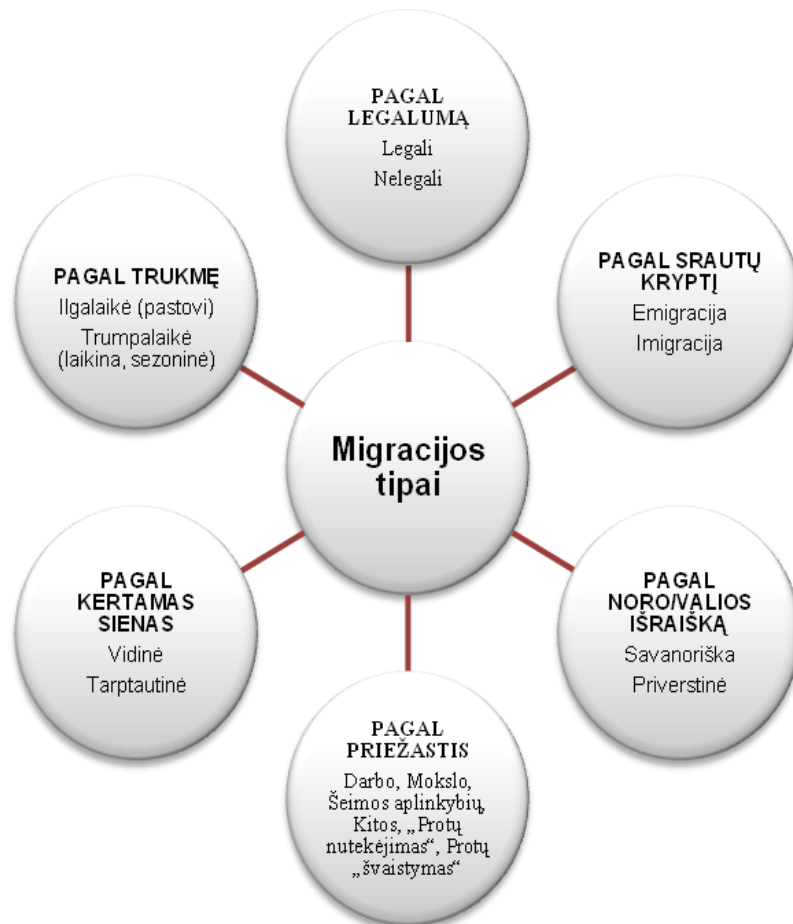
Pasak Misiūno, Bratčikovienės (2006) migracija, kaip socialiai reikšmingas, individualiai motyvuotas, laisvas ir nuolatinis reiškinys atsirado industrializacijos ir urbanizacijos laikotarpiu. Iki tol migracija buvo siejama su žmonių persikėlimu iš vienos gyvenamosios vietos į kitą, nevertinant jos padarinių. Migracija daugelio mokslininkų yra apibūdinama skirtingai (žr. 1 lent.).

1 lentelė. Migracijos samprata

| Mokslininkas, autorius                                    | Migracijos apibrėžimas  |
|---|---|
| B. Brazauskienė,<br>G. Kazlauskienė (2002)                | <i>Migracija</i> – tai žmonių gyvenamosios vietos pakeitimas, kurio pagrindinis rezultatas yra gyventojų skaičiaus ir struktūros pokyčiai tiek šalyje, iš kurios išvykstama, tiek šalyje, į kurią atvykstama.   |
| G. Kasnauskienė (2005)                                    | <i>Migracija</i> – tai ilgalaikis nuolatinės gyvenamosios vietos pakeitimas, dėl kurio keičiasi tiek gyventojų skaičius, tiek jų struktūra išvykimo ir atvykimo vietovėse.  |
| E. Urbonaitė (2007)                                       | Išvykimas iš šalies arba atvykimas į šalį iš kitos užsienio valstybės, siekiant geresnės gyvenimo kokybės, vadinamas <i>migracija</i> .   |
| D. Beržinskienė,<br>S. Kairienė,<br>R. Virbickaitė (2009) | <i>Migracija</i> apibūdinama remiantis laisvu žmonių judėjimu iš vienos šalies į kitą. Pabrėžiama, kad migracija yra dviejų formų: <i>imigracija</i> (žmonės atvyksta į šalį turėdami tikslą joje įsikurti) ir <i>emigracija</i> (asmenys išvyksta iš tėvynės siekdami įsikurti kitoje šalyje). |
| Oksfordo žodynas  | <i>Migracija</i> - žmonių judėjimas į naują teritoriją ar šalį, siekiant surasti darbą arba geresnes gyvenimo sąlygas   |

Apibendrinant galime teigti, jog migracijos sąvoka apima bet koki žmonių judėjimą – vienoje valstybėje ar kertant sienas; ilgam ar trumpam laikotarpiui; savanorišką ar priverstinę; ieškant kitos darbo ar bedarbystės vietos; legalią ir nelegalią; migraciją, siekiant pakeisti politinę, socialinę, ekonominę, kultūrinę ar kitokią aplinką. Taigi klasifikuojama pagal judėjimo priežastis, laiką, vietą, teisinį statusą. (Seniutienė, 2010)

Jančaitytė ir kt. (2009) migraciją pagal įvairius kriterijus skirsto į tipus (žr. 1 pav.).



1 pav. Migracijos tipai

(Šaltinis. Jančaitytė R. Valavičienė, N. Augutienė R. Prakapas R., 2009)

Pagrindinės migracijos sudedamosios dalys yra emigracija ir imigracija todėl svarbu išanalizuoti ir šiuos apibrėžimus. Giddens (2005) apibūdina imigraciją kaip žmonių atvykimą į šalį siekiant čia įsikurti, o emigraciją – žmonių išvykimą iš vienos šalies siekiant įsikurti kitoje. Drauge jos sudaro globalinės migracijos modelius, jungiančius kilmės ir paskirties šalis. Migraciniai persikėlimai papildo daugelio visuomenių etinę bei kultūrinę įvairovę, taip pat padeda formuoti demografinę, ekonominę bei socialinę dinamiką

Emigracija – labiau apibrėžtas reiškinys. Terminas emigracija (lot. emigratio-išsikėlimas) – tai asmens arba asmenų grupės persikėlimas iš vienos valstybės į kitą dėl ekonominių, politinių, religinių

ar asmeninių priežasčių (Visuotinė lietuvių enciklopedija, 5 t., 2004, p.492–493). Emigracija – gimtosios šalies palikimas neapibrėžtam laikui; tai išvykimas iš nuolatinės gyvenamosios vietos šalies teritorijoje ketinant apsigyventi kitoje valstybėje nuolat arba ilgesniam laikotarpiui. Emigravęs asmuo vadinamas emigrantas – išeivis, asmuo, savo noru persikėlęs gyventi į kitą šalį. Dapkus, Matuzevičiūtė (2008) teigia, jog emigracijos sąvoka apima bet kokią žmonių judėjimą – vienoje valstybėje ar kertant jų sienas; ilgam ar trumpam laikotarpiui; ieškant kitos darbo vietos; legalią ir nelegalią siekiant keisti politinę, socialinę, ekonominę, kultūrinę ar kitokią aplinką. Gyventojams emigracija yra galimybė pagerinti savo gyvenimo sąlygas, valstybėms – imigrantai naujos darbo jėgos šaltinis, padedantis spręsti ekonomines, socialines ar demografines problemas.

Galime daryti išvadas, jog emigracija, tai sudėtingas, daugiamatis socialinis procesas. Emigracija yra vienas iš pagrindinių veiksnių, nulemiančių valstybės gyventojų skaičiaus pokyčius, ir gali būti žalinga, kai, išvykus darbingiausiems ir ekonomiškai aktyviausiems gyventojams, valstybė netenka reikiamos darbo jėgos. Migracija turi didelę įtaką ne tik žmonių gyvenimams, bet ir valstybių politikai. Emigracija sprendžia ir kuria įvairias ekonomines, socialines ar demografines problemas.

*Apibendrinant galima teigti, kad dėl skirtingos migracijos proceso sampratos apibrėžti šį reiškinį vienareikšmiškai yra sudėtinga. Tačiau migracijos apibūdinimuose vyrauja pagrindiniai kriterijai: erdvės (gyvenamosios vietos keitimas), laiko (persikėlimas tam tikram laikui) ir tikslo (siekiama didesnio darbo užmokesčio ir pan.) dimensijos. Mokslinėje literatūroje dažnai sinonimu laikomos migracijos ir tarptautinės migracijos sąvokos. Su migracijos sąvoka dažnai tapatinamas ir migracinis mobilumas, kurį būtų galima priskirti vidinei migracijai, kai žmonės juda iš vieno regiono į kitą, nekeičiant gyvenamosios vietos. Tačiau nesvarbu, kokių mastu bus nagrinėjamas šis procesas, vis tiek jo sampratos esmė liks ta pati, atskleidžianti asmenų persikėlimo, įsitvirtinimo aspektus.*

## **1.2. Migracijos politikos sąvoka, kryptys, priemonės migracijos proceso reguliavimui**

Valstybės sprendžia kiek, kaip ir kokių žmonių įsileisti. Valstybės, iš kurių plūsta migrantai, sprendžia įvairiausias klausimus: kaip paskatinti arba kaip stabdyti migrantus. Valstybės kontroliuoja asmenų vykimą per valstybinę sieną. Nuo migracijos reiškinio vertinimo ir migracijos aiškinimo priklauso ir valstybės priemonių pasirinkimas. (Seniutienė, 2010)

*Migracijos politika* – tai vyriausybės veiksmai, siekiant reguliuoti gyventojų migraciją sukeliančias priežastis, migracijos procesus ir jų pasekmes (Kripaitis, Romikaitytė, 2005). Money (2009) migracijos politiką apibrėžia kaip susidedančią iš dviejų komponentų - imigracijos kontrolės ir imigrantų integracijos. Žibas ir Platačiūtė (2009) patvirtina, jog „migracijos politikos kūrimo ir įgyvendinimo procesą sudaro du pagrindiniai aspektai: imigracijos reguliavimas (imigrantų atranka, jų

priėmimo taisyklės, neteisėtos imigracijos kontrolė ir kt.) ir politika, reglamentuojanti imigrantams suteikiamas sąlygas (užimtumo ir būsto prieinamumas, galimybė siekti išsilavinimo ir kt.)“ . Czaika ir de Haas (2011) migracijos politiką apibrėžia kaip įstatymus, taisykles, priemones, praktikas, įgyvendinamas nacionalinių valstybių, siekiančių daryti įtaką imigracijos srautų apimčiai, sudėtį ir migrantų kilmę. Reguluojant apimtį siekiama padidinti, sumažinti migracijos srautus arba išlaikyti juos panašiu lygmeniu. Kilmės kriterijus ypač svarus valstybėms, sprendžiančioms, ar įsileisti imigrantus ar ne, remiantis tuo, iš kokios šalies ar regiono jie kilę.

Apibendrinant, galima pasakyti, jog migracijos politika susideda iš dviejų kintamųjų - emigracijos ir imigracijos valdymo priemonių, kurie įtakoja vienas kitą ir taikomas valdymo priemonės (pavyzdžiui esant dideliems emigracijos srautams jaučiamas darbo jėgos trūkumas suponuoja imigracijos skatinimą). Migracijos politika gali priklausyti ir nuo tarptautinių įsipareigojimų, pavyzdžiui, priimti pabėgėlius yra ne tik nacionalinės valstybės migracijos politikos sprendimas, bet taip pat ir įsipareigojimas.

Gyventojų migracijos požiūriu gali būti vykdoma skirtinga politika. Vildžiūnienė (1999) išskiria šias politikos kryptis:

- migraciją ribojanti;
- migraciją skatinanti
- nesikišimo (vyriausybės nesikišimas į migracijos procesus, leidžiant jiems vystytis natūralia eiga).

Imigracijos srautų sudėtis susijusi su dažnai pasitaikančiu valstybių siekiu padidinti arba sumažinti tam tikrų migrantų kategorijų atvykimą į šalį, kartais net ir negerbiant migrantų kilmės. Pavyzdys galėtų būti priemonės, skirtos apriboti prieglobsčio siekiančių asmenų ar šeimos narių galimybes patekti į tam tikrą šalį, arba atvirkščiai, priemonės, skirtos pritraukti aukštos kvalifikacijos darbuotojus arba užsieniečius studentus. Tokia selektyvia strategija yra siekiama iš anksto lemti, kokios kvalifikacijos migrantai pateks į šalį, kokias pajamas jie gaus čia atvykę ir kokiai klasei atstovaus.

Petrukevičiūtė-Benkunskienė ir Ignotas (2005) išskiria tris pagrindines imigracinės politikos kryptis:

- politika, paremta migrantų buvimo šalyje laiko apribojimais, apie ką jie iškarto įspėjami;
- politika, neribojanti migrantų buvimo laiko šalyje ir leidžianti į ją atvykti migranto šeimos nariams;
- politika, leidžianti migrantams įsikurti šalyje ir po tam tikro laiko jiems suteikti tos šalies pilietybę.

Vienos ar kitos krypties pasirinkimas priklauso nuo šalies ekonominės padėties, jos darbo rinkos tautinės sudėties, demografinės situacijos.

Kalbant apie emigraciją, reikia pasakyti, kad dvejetainis jos poveikis ekonomikai ir demografijai daugiausiai yra jaučiamas tose šalyse, iš kurių išvyksta darbo jėga. Išskiriamos tokios pagrindinės emigracijos politikos kryptys:

- darbo migracijos skatinimas;
- darbo migracijos ribojimas;
- sąlygų emigracijai kūrimas;
- sąlygų grįžusiųjų adaptacijai sudarymas.

Migracijos politikos pasirinkimas priklauso nuo valstybių ūkio vystymo pusiausvyros, socialinio saugumo lygio, darbo rinkos balanso, etnokultūrinių interesų. Jeršovas ir Sipavičienė (2010) teigia, kad siekiant sukurti protingą imigracijos politiką būtina įvertinti ir subalansuoti demografinius, ekonominius ir politinius kintamuosius:

- demografinę situaciją, kurią galima vertinti pagal gyventojų skaičiaus mažėjimo, senėjimo, mažėjančio gimstamumo, emigracijos rodiklius;
- ekonominę imigracijos naudą. Šio kriterijaus esmė – įvertinti, kuo ekonomiškai naudingi darbuotojai migrantai, ir prioritetą teikti tiems, kurie sukuria daugiausia pridėtinės vertės;
- politinį spaudimą. Šis kintamasis taip pat yra susijęs su neigiama viešąja nuomone ir problemomis dėl imigrantų integracijos.

Migracija gali būti išorinė ir vidinė ir priemonės reguliuoti jas yra kuriamos skirtingos. Tačiau ekonominiu požiūriu tarptautinė migracija turi didesnę įtaką šalies ekonomikai, tad ir priemonių ją reguliuoti yra daugiau ir sudėtingesnių.

Tarptautinės migracijos politika skirstytina į tipus (Kripaitis, Romikaitytė, 2005):

- „atvirų durų“,
- iš dalies „atvirų durų“,
- „uždarų durų“,
- selektyvinę.

„Atvirų durų“ migracinė politika neribojama nei migracija, nei emigracija. Praktikoje tokia politika nepasitaiko.

Iš dalies „atvirų durų“ – kai, pavyzdžiui, neribojamas išvykimas, bei ribojamas atvykimas.

„Uždarų durų“ – ribojama ar net draudžiama ir imigracija, ir emigracija. Tai dažniausiai autoritarinių, karinių režimų priemonės.

Selektyvinė migracijos politika – taikomi apribojimai arba leidimai laisvai migruoti tik kai kurioms gyventojų grupėms. Ji artima daliai „atvirų durų“ politikai.

Dažniausiai yra taikomos iš dalies „atvirų durų“ ir selektyvinės migracijos politikos. Išsivysčiusios Europos šalys dažniausiai taiko iš dalies „atvirų durų“ migracijos politiką. Jos beveik nereguliuoja išvykimų ir riboja atvykimus. Atvykimams reguliuoti taikoma selektyvinė politika. Valstybių vyriausybės naudoja įvairias migracijos politikos strategijas, atsižvelgdamos į daugybę veiksnių: valstybės pajėgumą priimti tam tikrą skaičių migrantų, darbo rinką, visuomenės etninę struktūrą ir pan. Pati migracija yra paremta laisvo judėjimo principu, todėl demokratinio būdo teisiškai riboti šį procesą nėra. Dėl didėjančių migracijos srautų valstybės, siekdamos neprarasti imigracijos kontrolės, ėmėsi taikyti selektyvios migracijos politiką. Atrankos kriterijai, kuriuos migrantams taiko valstybės, dažniausiai remiasi ekonominiais šalies interesais bei situacija darbo rinkoje. (Jančaitytė ir kt., 2009).

Valstybės, kurdamos ir plėtodamos savo migracijos politiką, pirmenybę privalo teikti imigracijos tipams, kurie prisidėtų prie konkrečios šalies ekonominio, politinio ir socialinio ar kitokio vystymosi. Teisingai pasirinkus prioritetus migracijos politika bus sėkminga. Beje, svarbu paminėti, jog migracijos procesų klasifikavimas reikalingas ir statistiniams skaičiavimams ar tyrimams atlikti. (Leveckytė, Junevičius, 2014).

Pasak Castles (2004), migracijos politika gali nepasiekti tikslų, jei yra formuojama trumpam laikotarpiui neatsižvelgiant į plačią migracijos proceso sampratą, todėl analizuojant migracijos politiką svarbu aptarti visus migracijos proceso aspektus: migrantų atvykimą reglamentuojančias taisykles, įsikūrimo aplinkybes, bendruomenių formavimosi tendencijas, kt. Be to, analizuojant migracijos politiką taip pat svarbu paminėti, kad politinės, socialinės, ekonominės ir kultūrinės naudos migrantus „priimančiai“ valstybei apskaičiavimas yra svarbus migracijos politikos formavimo aspektas, kadangi migracijos politika dažnai paveikta kitų politikos sričių (socialinių paslaugų, saugumo, aplinkosaugos, ekonomikos, tarptautinių santykių) (Marmora, 1999). Šios teorinės prielaidos patvirtina ilgalaikių strategijų svarbą formuojant migracijos politiką ir visapusiškos migracijos proceso analizės tikslingumą. Migracijos politikos kūrimo ir įgyvendinimo procesą sudaro du pagrindiniai aspektai: imigracijos reguliavimas (imigrantų atranka, jų priėmimo taisyklės, kt.) ir politika, reglamentuojanti imigrantams suteikiamas sąlygas (užimtumo ir būsto prieinamumas, galimybė siekti išsilavinimo, kt.) (Meyers, 2000). Pirmuoju atveju yra reguliuojamas pats imigracijos procesas, antruoju - imigrantų integracija. Brettell ir Hollifield (2000) išskiria šiuos migracijos politikos analizės aspektus: imigracijos srautų ir valstybinių sienų kontrolę, imigracijos įtaką valstybės suverenitetui, pilietybės institutui, nacionaliniam saugumui ir imigrantų inkorporavimą ekonominiu, socialiniu ir politiniu aspektu.

Tam, kad efektyviai vykdyti migracijos politiką, yra naudojamos įvairios migracijos reguliavimo priemonės. Teigiama, kad, norint racionalizuoti šalies gyventojų mobilumo srautus yra būtina (Pocius, 2002):



- Skatinti darbo vietų kūrimą, investicijų augimą, taip sudarant palankesnes sąlygas smulkiąjam verslui plėtotis;
- Skatinti bei remti mokesčių, kreditų lengvatomis tuos darbdavius, kurie priima į darbą bedarbius, ypačingai jaunimą;
- Skatinti reemigracijos procesą;
- Labiau sieti aukštos kvalifikacijos darbuotojų ugdymą su darbdavių poreikiais;
- Skatinti šalies gyventojų teritorinį mobilumą šalies darbo rinkoje;
- Skatinti silpniau išplėtotų regionų ekonomikos augimą taikant mokesčių lengvatas;
- Investuoti į bendrąjį įgūdžių lavinimą ir švietimą

Migracijos procesų reguliavimas pagal konkrečius veiksmus išskiria šiuos migracijos politikos tipus: 1) programuotos/ad hoc (tikslines, sukurtas tam tikram tikslui) 2) tikslios/numanos (programuota migracijos politika sukuria politinį, ekonominį ar socialinį planą). Efektyvi ir kryptinga, o ne ad hoc pagrindu formuojama imigracijos politika negali būti įgyvendinama tik vidaus politikos priemonėmis ir reikalauja glaudaus tarpvalstybinio bendradarbiavimo įvairiais lygiais. Selektiviai atsirenkant valstybes, tokio bendradarbiavimo partneres, migracijos politika gali tapti svarbiu išorės santykių instrumentu ir prisidėti prie strateginių užsienio politikos tikslų įgyvendinimo. (Platačiūtė, 2010)

*Galime daryti išvadą, jog migracijos politika siekia suvaldyti emigraciją ir imigraciją. Ieškant tokių valdymo priemonių turi būti formuojamos migracijos politikos įgyvendinimo kryptys viena kitą papildant.*

### **1.3. Europos Sąjungos migracijos politikos ypatumai**

Europos valstybių politinėje darbotvarkėje migracijos politikos aktualumas atsiranda 6-8 dešimtmečiuose, kuomet susiduriama su darbo jėgos trūkumo problema, o importavus darbo jėgą iš užsienio ir netaikius jokių ilgalaikių politinių priemonių ir su problemomis.

ES bendradarbiavimas politiniu lygmeniu dėl migrantų integracijos prasidėjo 1999 m. priėmus Tamperės programą. Šioje programoje teigiama, kad prieglobsčio ir migracijos klausimai reikalauja bendros ES politikos, kuri turėtų apimti bendradarbiavimą su migrantų kilmės šalimis, bendrą ES prieglobsčio sistemą ir migracijos srautų valdymą. Nuo 2004 m. lapkričio mėnesio priimtos Hagos programos vis daugiau dėmesio skiriama migrantų integracijai. Šioje programoje akcentuojama, kad integracija – tai nuolatinis dviejų kryptių procesas, apimantis migrantus ir priimančią visuomenę bei visas politikos sritis, įskaitant švietimą ir užimtumą bei antidiskriminacinę politiką. Migracijos ir integracijos klausimai plėtojami svarbiausiuose ES dokumentuose, o integracijos uždaviniai detalizuojami 2009 m. Stokholmo programoje bei ES 2020 strategijoje.

Siekiant įvertinti migrantų integracijos rodiklius Europoje buvo atlikta ES statistikos tarnybos Eurostat pilotinė studija „Imigrantų integracijos rodikliai: pilotinė studija“ (2011). Šioje studijoje buvo nagrinėjamos darbo rinkos, švietimo, socialinės įtraukties ir visuomeninio dalyvavimo sritys (iš viso – 15 rodiklių). Renkant duomenis buvo naudojama visa prieinama statistinė informacija. Šioje studijoje buvo naudojami tokie integracijos vertinimo rodikliai kaip darbo rinka (pavyzdžiui, migrantų ir priimančios visuomenės užimtumo lygis), švietimas (migrantų išsilavinimo lygis; iki penkiolikos metų amžiaus paliekančių mokyklą migrantų vaikų skaičius; dalis prastų mokslo pasiekimų turinčių iki penkiolikos metų amžiaus migrantų vaikų skaičius; 30–34 m. amžiaus migrantai, turintys trečios pakopos išsilavinimą, kt.), socialinė įtrauktis (vidutinės pajamos; skurdo rizika; gyventojų dalis vertinanti savo sveikatos statusą kaip gerą ar prastą, kt.) ir aktyvus visuomeninis, pilietinis bei politinis ir priimančios visuomenės užimtumo lygis), švietimas (migrantų išsilavinimo lygis; iki penkiolikos metų amžiaus paliekančių mokyklą migrantų vaikų skaičius; dalis prastų mokslo pasiekimų turinčių iki penkiolikos metų amžiaus migrantų vaikų skaičius; 30–34 m. amžiaus migrantai, turintys trečios pakopos išsilavinimą, kt.), socialinė įtrauktis (vidutinės pajamos; skurdo rizika; gyventojų dalis vertinanti savo sveikatos statusą kaip gerą ar prastą, kt.) ir aktyvus visuomeninis, pilietinis bei politinis migrantų dalyvavimas (natūralizuotų migrantų skaičius; nuolatinių migrantų skaičius; politinis dalyvavimas ir politinės teisės, kt.).

Tarp kitų studijų ir tyrimų ES lygmeniu veikiančios ne pelno organizacijos „Migracijos politikos grupės“ Europos kontinentą ir JAV apimančią projektą „Migrantų integracijos politikos indeksas“ kuris, naudojant 148 politikos rodiklius, vertina ir lygina migrantų integracijos politiką Europos šalyse ir Šiaurės Amerikoje šešiose politikos srityse: dalyvavimas darbo rinkoje, šeimos susijungimas, švietimas, politinis dalyvavimas, ilgalaikis gyvenimas šalyje, pilietybės suteikimas ir antidiskriminacinės politikos įgyvendinimas. „Migrantų integracijos politikos indeksas“, kaip palankią valstybę imigrantams, išskiria Švediją. Kitose 9 valstybėse integracijos politika įvardijama kaip šiek tiek palanki. 16 valstybių integracijos politika traktuojama kaip esanti „pusiaukelėje“ link gerosios praktikos. Likusių 5 šalių (tarp kurių yra Lietuva) migrantų integracijos politika vertinama kaip šiek tiek nepalanki .

Vidinė ES darbuotojų migracija - tai viena iš keturių laisvių, suvienijančių ES valstybių narių rinkas. Laisvas darbuotojų judėjimas įtvirtintas ES sutartyse, skatinamas priimant ES teisės aktus, kurie užtikrina, kad atvykę iš kitų valstybių narių darbuotojai nebūtų diskriminuojami, vykdomos įvairios darbuotojų mobilumo skatinimo programos. Lietuvos gyventojai naudojami vieningos ES rinkos privalumais ir siekia gyvenimą pagerinti dirbdami kitose ES valstybėse. Pastaruoju metu imta nerimauti, jog masinė gyventojų emigracija turi neigiamos įtakos valstybės raidai, svarstomos įvairios valstybės politikos priemonės gyventojų emigracijai valdyti.

Trečiųjų šalių piliečių integravimas valstybėse narėse – vienas didžiausių sunkumų, kuriuos reikia įveikti įgyvendinant bendrąją imigracijos politiką, ir pagrindinis dalykas skatinant ekonominę ir socialinę sanglaudą Europos Sąjungoje. 2003 m. Komisija paskelbė Komunikatą dėl imigracijos, integracijos ir užimtumo, kuriame pabrėžiama, kad nors imigracija ir nėra būdas visiems demografinio smukimo ir senėjimo padariniams pašalinti, ES darbo rinkos poreikiams patenkinti ateityje reiks didesnio migracinio srauto. ES aktyviai skatina informacijos, susijusios su integracija, ir geros praktikos mainus per 2002 m. nustatytus integracijai skirtus nacionalinius kontaktinius punktus, ji sukūrė ir teisinę bazę, kad galima būtų kovoti su diskriminacija, rasizmu ir ksenofobija, nes šie reiškiniai kartais apsunkina integracijos procesą. 2007 m. buvo įkurtas „Europos fondas trečiųjų šalių piliečių integracijai“. Šio fondo programos apima visas sritis, būtinas efektyvaus į šalį naujai atvykstančių trečiųjų šalių piliečių integracijos proceso kūrimui ir įgyvendinimui užtikrinti.

Bendrosios politikos kovojant su nelegalia imigracija plėtra suformuota trijuose Komisijos komunikatuose; paskui Taryba priėmė veiksmų planus, susijusius su nelegalia imigracija, išorės sienomis ir grąžinimu. Tuose trijuose veiksmų planuose nustatytos kelios teisinės, operatyvinės ir finansinės priemonės, kad būtų užtikrintas ES gebėjimas geriau valdyti migracijos srautus. ES labai remia nuodugniu šios srities veiklos principu idėja. Veiksmai, kurių tikslas – išorės sienų kontrolės gerinimas arba veiksmingas nelegalių gyventojų grąžinimas į jų kilmės šalį, turi būti atliekami pradėdant sistemingą dialogą su trečiosiomis šalimis dėl migracijos valdymo ir sudarant Bendrijos readmisijos susitarimus, kaip antai šiuo metu galiojantys susitarimai su Honkongu, Makao, Šri Lanka ir Albanija. Bendradarbiaujant kitose srityse susitelkiama kovai su prekyba žmonėmis ir nauju technologijų diegimo plėtrai, kad kelionės arba tapatybės dokumentai būtų saugomi patikimiau. Kitos priemonės, svarbios rezultatams pasiekti, su socialiniais ir ekonomikos dalyviais yra susijusios daugiau tiesioginiu ryšiu, pavyzdžiui, tai priemonės, skirtos kovai su slepiamu darbu, ir taikomos vežėjų atsakomybei. Be to, Bendrija, siekdama įvertinti jau priimtas priemones ir išnagrinėti naujas galimybes imtis veiksmų, stengiasi surinkti daugiau patikimos informacijos apie migracijos srautus. Buvo tikimasi, kad ratifikavus Konstitucinės sutarties projektą, bendrosios imigracijos politikos plėtra įgaus pagreitį, nes sprendimai Taryboje bus priimami kvalifikuota balsų dauguma, o jų priėmimo procese dalyvaus Parlamentas.

ES laikosi laisvo asmenų judėjimo principo. Čia visai Europai yra svarbios 4 pagrindinės sritys, kurios lemia laisvą asmenų judėjimą: profesinių ir akademinį kvalifikacijų pripažinimas; informacijos apie padėti ES narių darbo rinkose teikimas; nediskriminacinis sveikatos apsaugos paslaugų ir socialinių garantijų teikimas bei dvigubo pajamų apmokestinimo išvengimas.

*Apibendrinant, galime teigti, jog ES teisės nuostatos migracijos srityje yra įgyvendinamos dviem kryptimis: 1) „išorinė“ migracija, kuri apima ES imigracijos ir prieglobsčio suteikimo politiką bei 2) „vidinė“ migracija – įgyvendinanti laisvo asmenų judėjimo principą. Nors imigrantų integracija yra*

*gana svarbi ES migracijos politikos kontekste, tačiau teisė dėl integracijos politikos priemonių pasirinkimo ir įgyvendinimo priskirta nacionalinių valstybių kompetencijai. Lietuva šiame tarptautinės migracijos kontekste nėra išimtis.*

## **2. MIGRACIJOS POLITIKOS ĮGYVENDINIMO LIETUVOJE ESMINIAI ASPEKTAI**

Atkūrus Nepriklausomybę šalis vėl įsiliejo į tarptautinės migracijos procesus ir tapo neatsiejama jo dalimi. Po 2004 m. ES ir 2007 m. Šengeno erdvės plėtros Lietuva, susidurdama su migracijos proceso keliamais politiniais, socialiniais ir ekonominiais iššūkiais, tapo ne tik vienu iš didžiausių ekonominės emigracijos centrų, bet ir tikslo šalimi darbo imigrantams iš trečiųjų šalių ir tranzito teritorija nelegaliems migrantams ir prieglobsčio siekėjams. Nors imigracijos srautai į Lietuvą, palyginus su „senosiomis“ ES valstybėmis narėmis, nėra dideli, vis dėlto su tarptautine migracija susijusių procesų valdymas turėtų tapti prioritetine politikos sritimi, kadangi migracijos reguliavimas, migrantų teisių užtikrinimas, nuoseklia duomenų analize pagrįsta migracijos samprata visuomeniniu ir politiniu lygmeniu bei sėkminga migrantų integracija yra ne tik valstybės stabilumo, bet ir šiuolaikinės visuomenės socialinės sanglaudos veiksniai (Žibas, 2009). Šiame skyriuje aptarsime Lietuvos migracijos etapus ir pagrindinius migracijos politiką įtakojančius aspektus.

### **2.1. Lietuvos gyventojų migracijos procesų apžvalga**

Lietuvos istorija kupina emigracijos bangų ir atoslūgių. Lietuviai visada pasižymėjo aukštais migracinio mobilumo rodikliais – tiek tarpukario Lietuvoje, tiek sovietiniu laikotarpiu, tiek ir dabar. Per pastaruosius kelis dešimtmečius būta kelių migracijos srautų. Sipavičienė, Stankūnienė (2011) išskiria šiuos etapus:

- 1989 (1990)-1993 m. – „desovietizacija“, repatriacija (teisė rinktis) – palyginti su sovietinio periodo migracija, įvyko esminis lūžis: imigraciją keičia emigracija. Pagrindinė migracijos forma – repatriacija, t.t. masinis rusų, ukrainiečių, baltarusių ir kitų buvusių sovietinių respublikų gyventojų grįžimas į tėvynę. Kartu netenkama ir per sovietinį periodą sukaupto emigracijos potencialo – žydai palieka Lietuvą, pirmieji lietuvių emigracijos į „vakarus“ bandymai. Šiuo periodu didžioji emigracijos dalis išlieka „tradicinė“ – ilgalaikė, „legali“, deklaruojama.
- 1992 (1993)-2003 m. – migracijos „ekonomizavimas“ (išgyvenimo strategija) – migracijos srautai nukrypsta iš rytų į vakarus, plečiasi geografija, ilgalaikę migraciją keičia įvairios

trumpalaikės, bet labai dažnos išvykos į kitas šalis. Migracijoje atsiranda verslo elementų. Mokslininkai išskiria esminius šio laikotarpio migracijos bruožus:

- Migracija tampa viena iš lygiaverčių (ar papildančių) išgyvenimo, ekonominės veiklos strategijų. Beveik 90 % namų ūkių susidūrė su migracija.
- Intensyvėjančią migraciją lydi trumpesnė migracija: per 80 % to laikotarpio išvykų sudarė trumpesnės nei vieno mėnesio migracijos.
- Keičiasi migracijos srautų kryptis iš rytų į vakarus.
- Naujoje emigracijoje vyrauja šalys, kuriose jau anksčiau yra įsikūrusi lietuvių diaspora: Lenkija, Vokietija, JAV, o trumpalaikių migracijų geografiją daugiausia nulemia ekonominis interesas.
- Vis dažnesnė „šešėlinė“ migracija.

To laikotarpio migracija jau nebėra gyvenimo vietos pasirinkimo būdas ir vis labiau virsta ekonomine (išgyvenimo ar prasigyvenimo) strategija ar socialinio mobilumo kanalu. Tuo metu vyravusios migracijos strategijos dažniausiai buvo nukreiptos į greitą ekonominę naudą, dauguma migrantų neketino įsikurti užsienyje.

Dėl tuo laikotarpiu tikslo šalių vykdytos imigraciją, imigrantų darbą ribojančios politikos legaliai įsikurti pavyko nedaugeliui, tad didžioji emigracijos dalis išlieka šešėlyje ir statistikos nėra fiksuojama.

Vėliau, iki pat Lietuvos įstojimo į Europos Sąjungą 2004 m., emigracija tebėra didelė. Nepaisant tam tikro migracijos politikos liberalizavimo, ilgalaikis migrantų įsikūrimas ir darbas toliau griežtai ribojami, tad didžioji emigracijos dalis ir toliau nedeklaruojama.

- 2004-2008 m. – legalizacija (teisė rinktis). Šiuo laikotarpiu pagrindiniai veiksniai tebėra ekonominiai, kartu išryškėja kitas veiksnys – socialinis ir teisinis nesaugumas. Pagrindinė migracijos kryptis – Europos Sąjungos šalys, tarp jų pirmauja Jungtinė Karalystė ir Airija – pirmosios ES šalys, atidariusios savo darbo rinkas. Didėja formalių ir neformalių migracijos tinklų vaidmuo – pagalbos mechanizmo įsikuriant, ieškant darbo užsienyje, sprendžiant kitas su migracija susijusias problemas ir informacinio-agitacinio, neretai peraugančio į tiesiogines rekrūtavimo paslaugas ar net įgaunančio kriminalinį pobūdį – prekybą žmonėmis.
- Nuo 2006 m. emigracijos mastas mažėja ir palaipsniui auga grįžtamoji migracija. Nepaisant pasikeitusių sąlygų, nemaža migracijos dalis išlieka šešėlyje, ir tai siejama ne tiek su ribojančia migracijos politika tikslo šalyse, kiek su:
  - darbu šešėlinėje ekonomikoje;
  - neadekvačiais migracijos lūkesčiais, t.y. vykstama trumpam tikintis greitos ekonominės naudos, o nevykdžius „migracijos plano“ užtrunkama neapibrėžtą laiką.

- bandymu išlaikyti tam tikras socialines ar sveikatos apsaugos garantijas Lietuvoje ir pan.

Šiuo periodu pasireiškusių pirmuosius teigiamus migracijos pokyčius visiškai sustabdė prasidėjusi ekonominė krizė, sukėlusį naują emigracijos bangą.

- 2009-2010 m. – atsakas į krizę. Emigracijos mastai padidėjo: augant nedarbui beveik adekvačiai auga ir emigracija. Migracija vėl įgyja „išgyvenimo strategijos požymių“.

Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje išskiriamos dvi su migracija susijusios problemos: (1) nelegali migracija ir (2) ekonominė emigracija. Pabrėžiama, kad ekonominė emigracija lemia nepakankamą darbo rinkos lankstumą bei mobilumą, trukdo inovacijoms ir modernių technologijų plėtrai. Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 m. ilgalaikėje strategijoje didelė darbo jėgos migracija taip pat laikoma valstybės silpnybe. Itin pabrėžiama gyventojų, pirmiausia, jaunimo, intensyvios emigracijos iš kaimiškų regionų problema, silpninanti šių regionų intelektualio kapitalo išteklius ir ekonominės plėtros galimybes. Strategijoje prognozuojama, jog grėsmę visos Lietuvos ekonomikos vystymuisi gali kelti aukštos kvalifikacijos specialistų emigracija.

Nacionalinėje demografinės (gyventojų) politikos strategijoje išskiriamos dvi grupės asmenų, kurių emigracija šalies raidai daro itin neigiamą įtaką: jauni asmenys (jų išvykimas lemia gyventojų struktūros pokyčius) ir kvalifikuoti asmenys (dėl jų emigravimo mažėja šalies ekonominis (inovacinis) potencialas). Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje taip pat akcentuojama darbo jėgos, ypač aukštos kvalifikacijos specialistų, emigracijos grėsmė šalies socialiniam vystimuisi.

*Žibas (2007) teigia, kad Lietuvoje migracijos politika kito pagal gyventojų migracinę elgseną. Galima teigti, kad po Sovietų Sąjungos dezintegracijos Lietuvoje apskritai nebuvo konkrečios migracijos strategijos. Ekonominiai migracijos veiksniai tapo svarbūs tik pastaraisiais metais, kada emigracijos srautai suformavo diskusijas apie proceso grėsmę valstybei, o verslo sektorius pradėjo atvirai kalbėti apie darbo jėgos importą iš trečiųjų šalių. Palaipsniui didėjant emigracijos srautams valstybė ėmėsi ne tik sulaukymo, bet taip pat ir migrantų susigrąžinimo programų. Emigracijos problemas siūloma spręsti modernizuojant darbo rinką, įgyvendinant sistemines reformas švietimo, sveikatos apsaugos, socialinėje ir kitose srityse. Numatoma daugiau investuoti į žmones, gerinti gyvenimo kokybę, palaikyti ryšius su užsienyje gyvenančiais lietuviais, skatinti ekonominių migrantų grįžimą į tėvynę. Be to, numatoma teikti reikalingą informaciją, konsultacijas ir kitas paslaugas migracijos klausimais tiek visuomenei, tiek ir patiems migrantams.*

## 2.2. Emigracijos problematika Lietuvoje

Šiandieninė lietuvių emigracija – tai dinamiškas ir įvairialypis tarptautinės migracijos procesas, ypač turint omenyje tai, jog šiuolaikinė lietuvių migracija nėra izoliuota nuo pasaulyje vykstančio

migrantų srautų judėjimo. Deja šių dienų emigracija yra aptariama su aiškiai neigiama nuostata (Sipavičienė, Jeršovas, 2010). Kuzmickaitė (2004) migraciją apibūdina kaip sudėtingą, daugiaplanį reiškinį, kuris turi poveikio ekonominiams, socialiniams, demografiniams bei etniniams procesams. Lietuvai integruojantis į pasaulinę ekonomiką, atsiranda galimybė skatinti teigiamus ekonominius, finansinius, kultūrinius, intelektinius pokyčius, sąlygojančius šalies ekonomikos augimą. Tačiau integracija skatina ir neigiamus veiksnius: didėjantys emigracijos srautai, nuostoliai dėl investicijų rengiant specialistus, vietinės darbo jėgos pokyčiai, neigiami pokyčiai demografinėje struktūroje, mažėjančios valstybės pajamos ir didėjanti mokesčių našta likusiems gyventojams ir galiausiai šalies konkurencingumo mažėjimas, jei prarandama kvalifikuota darbo jėga. Emigracijos problematika Lietuvai ypač aktuali, nes dideli emigracijos mastai jau kelia grėsmę socialiniam ir ekonominiam stabilumui (Karalevičienė, Matuzevičiūtė, 2009).

Teoriškai galima išvelgti tiek teigiamu, tiek ir neigiamų emigracijos reiškinio pasekmių Lietuvoje (žr. 2 lent).

2 lentelė. Teigiamos ir neigiamos emigracijos pasekmės

| Teigiamos emigracijos pasekmės  | Neigiamos emigracijos pasekmės  |
|---|---|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>• nedarbo lygio sumažėjimas;</li> <li>• socialinių išmokų poreikio mažėjimas;</li> <li>• darbo sąlygų gerėjimas;</li> <li>• naujų žinių ir įgūdžių įgijimas;</li> <li>• uždirbtų lėšų investavimas Lietuvoje;</li> <li>• didelės pinigų perlaidos per bankus iš užsienio į Lietuvą;</li> <li>• ekonominė nauda šeimoms.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• gyventojų skaičiaus mažėjimas;</li> <li>• demografinės situacijos pokyčiai (didesnę šalies gyventojų dalį sudaro pagyvenę asmenys);</li> <li>• kvalifikuotų specialistų praradimas;</li> <li>• investicijų į žmogų praradimas (Lietuvoje įgyto išsilavinimo realizavimas užsienyje);</li> <li>• šeimų atsiskyrimas;</li> <li>• vienišų vaikų skaičiaus didėjimas;</li> <li>• nutautėjimo grėsmė;</li> <li>• mažėjančios valstybės pajamos;</li> <li>• didėjanti mokesčių našta likusiems gyventojams.</li> </ul> |

Šaltinis. Sipavičienė, 2009

Grigas (2007) teigia, kad šiuolaikinė nekontroliuojama laisva emigracija ir fizine, ir psichologine, ir ypač kūrybine intelektualine prasmėmis prisideda pakirsdamas lietuvių tautos gyvybines jėgas, jos sugebėjimą dorai, išmintingai organizuoti ne tik savo valstybę, o ir lygiavertį integravimąsi kitų, brandesnės kultūros tautų ir jų valstybių bendrijoje. Taip pat pateikia ir kitų nuomonių, kaip kad kuo daugiau lietuvių išvažiuoja į kitas šalis, tuo mes daromės civilizuočiau ir atviresni pasauliui, kad vos ne dauguma emigravusių lietuvių, svečiose šalyse įgijusių daugiau patirties ir civilizuočiaumo, grįš į savo tėvynę.

2010 m. pradžioje Lietuvoje gyveno 3 329,0 tūkst. gyventojų, t. y. 20,9 tūkst. mažiau negu 2009 m. pradžioje. Eurostatas prognozuoja, kad 2060 m. pradžioje Lietuvoje gyvens 2 547,7 tūkst. žmonių, t. y. 781,3 tūkst. mažiau negu 2010 m. pradžioje. Tikėtina, kad 2060 m. pradžioje du penktadalius

šalies gyventojų sudarys pagyvenę žmonės ir vienam pagyvenusiam asmeniui teks vienas darbingo amžiaus asmuo, šiuo metu – 3 (Ambrozaitienė ir kt., 2010). Didelė dalis emigrantų – darbingo amžiaus žmonės, o tai aktualu turint omenyje bendrą gyventojų senėjimo tendenciją bei potencialius sunkumus valstybės biudžetui dėl mažėjančio mokesčių mokėtojų skaičiaus.

Jeigu specialistų išvykimo nepavyks pristabdyti tikslinėmis socialinio bei ekonominio pobūdžio priemonėmis, o jų skaičiaus mažėjimas nebus kompensuotas strategiškai orientuoto švietimo svertais, tokių specialistų reikės įsivežti iš svetur. Tai savo ruožtu sukels naujų socialinio, kultūrinio ir politinio pobūdžio problemų (Civitas, 2005).

Dažnai akcentuojamas investicijos į žmones „atsipirkimo“ argumentas: Lietuvos piliečiai išsilavinimą paprastai įgyja valstybės lėšomis, todėl būtų teisinga, jei įgytos žinios būtų realizuotos jas suteikusioje valstybėje. Galiausiai, emigracijai pasiekus tam tikrą ribą, tai gali neigiamai atsiliiepti bendrai ekonomikos plėtrai.

Siekdami ekonominės naudos migrantai dažnai nepaiso socialinių savo migracijos pasekmių, ypač šeimai ar vaikams. Nereti atvejai, kai išvyksta vienas ar abu tėvai vaikus ilgam palikdami giminaičių ar net svetimų žmonių globai, o kartais ir visai be globos (Adomėnas ir kt., 2007).

Siekiant mažinti emigracijos mastus, tiek moksliniu, tiek praktiniu aspektu aktualu analizuoti, kokie veiksniai daro didžiausią įtaką apsisprendimui emigruoti.

Remiantis neoklasikine migracijos teorija, kuri pažymi, kad migraciją veikia „stūmimo“ ir „traukos“ jėgos, galima emigracijos priežastis Lietuvoje suskirstyti į: iš šalies išvykti stumiančias ir į užsienio šalis pritraukiančias priežastis. Keletas tokių priežasčių pateikta 3 lentelėje.

3 lentelė. Iš šalies išvykti stumiančios ir į užsienio šalis pritraukiančios priežastys

| „Stūmimo“ jėgos  | „Traukos“ jėgos   |
|--|---|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>• žemas darbo užmokestis;</li> <li>• didelis nedarbas;</li> <li>• prasta darbo aplinka;</li> <li>• nepakankamas darbuotojų interesų atstovavimas;</li> <li>• prastos ateities perspektyvos;</li> <li>• nepatenkinamos gyvenimo sąlygos;</li> <li>• sunkumai kurti materialinius šeimos pagrindus;</li> <li>• sunkumai įsigyjant būstą;</li> <li>• valstybės socialinė politika;</li> <li>• mokslininkams – menkas jų darbo prestižas;</li> <li>• išaugusios studijų kainos;</li> <li>• korupcija;</li> <li>• neskaidrumas organizuojant konkursus.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• didesni atlyginimai;</li> <li>• didesnė darbo pasiūla;</li> <li>• didesnės profesinio tobulėjimo galimybės;</li> <li>• didesnės karjeros galimybės;</li> <li>• didesnės savirealizacijos galimybės;</li> <li>• naujos patirties paieška;</li> <li>• geresnės gyvenimo sąlygos;</li> <li>• galimybė sukaupti kapitalą verslui;</li> <li>• galimybė sukaupti kapitalą gyvenimo sąlygoms pagerinti;</li> <li>• valstybės socialinė politika;</li> <li>• mokslo sistemos lankstumas;</li> <li>• šeimų susijungimas.</li> </ul> |



Pagrindinės emigracijos priežastys susijusios su darbu ir materialinės gerovės paieškomis, kurias lemia šalies ekonominė ir finansinė padėtis. Emigruoti skatina prasta darbo aplinka Lietuvoje, nepatenkinamos gyvenimo sąlygos, žemas darbo užmokestis. Pasak Maslauskaitės ir Stankūnienės (2007), viena iš papildomų emigracijos paskatų – sunkumai įsigyti būstą, kurti materialinius šeimos gyvenimo pagrindus.

Aukštos kvalifikacijos darbuotojams kaip stūmos veiksnys itin aktuali korupcija, neskaidrumas organizuojant konkursus į pareigas, taip pat prastos ateities perspektyvos. Tarp traukos į užsienį veiksnių svarbią vietą užima savirealizacija, kuriai Lietuvoje trūksta galimybių. Užsienyje gyvenančių lietuvių apklausa parodė, kad svarbiausias išvykimo į užsienį motyvas yra naujos patirties paieška (Barcevičius ir kt, 2008). Šie veiksniai skatina šalies gyventojus emigruoti. Dauguma emigrantų tikisi kitoje valstybėje įsidarbinti, gauti didesnę atlyginimą, pagerinti gyvenimo sąlygas, siekti geresnio išsilavinimo ir sveikatos priežiūros (Ambrozaitienė, 2010).

Kapitalo sutelkimas, dominavęs pirminiame etape, ir toliau nepraranda svarbos, siekiant sukaupti kapitalą verslui pradėti bei gyvenimo sąlygoms pagerinti.

Darbo emigracija, tapusi dominuojanti, kito: atsitiktinės darbo paieškos užsienyje, būdingos 1990-ųjų pradžiai, virto gerai organizuota migracijos strategija, veikiančia per anksčiau emigravusių tinklą, darbas užsienyje įgavo legalų pobūdį. Didesnės profesinio tobulėjimo, savirealizacijos, karjeros galimybės užsienyje skatina emigruoti, ypač aukštos kvalifikacijos darbo jėgą ir specialistus.

Mokslo emigracija. Pirminiame etape mokslo migracija vaidino kanalo patekti į užsienį vaidmenį. Tačiau pastaruoju metu mokslo migracija pradeda atlikti savo tiesioginę funkciją ir tampa žinių ar profesijos siekimo strategija.

Šeimų susijungimas. Šeimų susijungimo strategija, dešimto dešimtmečio pradžioje turėjusi tik užuomazgas, laikinai migracijai virstant faktine emigracija, tampa vis reikšmingesnė: prie pirmųjų emigrantų, įsikūrusių užsienyje, prisijungia jų šeimos nariai, o neretai ir kiti giminės bei draugai. (Maslauskaitė ir Stankūnienė, 2007).

*Migracija – tiek teigiamas, tiek neigiamas reiškinys. Užsienyje įgyjamas išsilavinimas ir žinios, grįžtančios pajamos, investicijos, tarpkultūrinė gyvenimo ir darbo patirtis, užsienio kalbų žinios skatina šalies plėtrą, gerina ekonomikos ir gyvenimo sąlygas. Tačiau Lietuva – nedidelė valstybė, jeigu joje mažės gyventojų ir didės emigracija, menkės Lietuvos intelektinis potencialas, bus prarandamos investicijos į žmones, lėtės technologinė pažanga, mokslo raida ir ekonomikos plėtra, kai kur ims stigti darbo jėgos. Be to, ims nykti Lietuvos kultūra ir lietuvių kalba, kils įvairių socialinių problemų.*

### 2.3. Grįžtamosios migracijos problema

Sudėtinga Lietuvos ekonominė padėtis, o ypač - įtempta situacija darbo rinkoje, deja, nėra tos sąlygos, kurioms esant būtų galima deramai džiaugtis iš užsienio šalių parvykstančiais tautiečiais. Auganti darbuotojų konkurencija, bandant rasti bent minimalias pajamas užtikrinantį darbą, daugelį žmonių gali paskatinti į reemigracijos procesą žvelgti gana neigiamai. Nepalankias nuostatas sutvirtina žinojimas, jog geriausi, gabiausi šalies gyventojai, kurie užsienio šalyse paprastai sulaukia kur kas didesnio įvertinimo ir pripažinimo nei Lietuvoje, tikriausiai nesugrįš, nes priėmusioje šalyje seniai įsitvirtino ir susikūrė pakankamai užtikrintas ateities perspektyvas. Labiausiai tikėtina, jog į Lietuvą sugrįš nekvalifikuota darbo jėga, kuri, manytina, šaliai sukels dar daugiau problemų (Glinskienė, Petuškienė, 2009).

Pakankamai suprantama, jog dabartinė šalies ekonominė situacija bei neretai pasireiškiantis valdžios nesugebėjimas tinkamai įvertinti bei išspręsti iškilusių problemų nėra tie motyvai, kurie padėtų susigrąžinti prarastus inteligentus. Siekiant, kad į šalį būtų pritraukiami išprusę aukštos kvalifikacijos specialistai, šalyje reikia spręsti daugelį įsisenėjusių problemų, kurias dabartinė globali finansinė krizė tik dar labiau išryškina.

Be to, migrantų grįžimą apsunkina daug praktinių problemų: socialinių garantijų neapibrėžtumas, informacijos trūkumas, įsidarbinimo Lietuvoje sunkumai, vaikų integravimas į Lietuvos bendrojo lavinimo sistemą, papildomi kaštai dėl transporto, būsto susiradimo ir pan. klausimai (Glinskienė, Petuškienė, 2009).

Ekonominių migrantų apsisprendimą grįžti lemia daugelis veiksnių. Tačiau apibendrinant šiuos veiksnius galima suskirstyti į dvi pagrindines grupes: socialinius-kultūrinius bei ekonominius (žr. 4 lent.).

4 lentelė. Migrantų apsisprendimą grįžti lemiantys veiksniai

| Socialiniai-kultūriniai veiksniai   | Ekonominiai veiksniai  |
|---|--|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>• Integracijos užsienio valstybėje sunkumai</li> <li>• Tėvynės, namu, artimųjų, draugų ilgesys</li> <li>• Patriotizmas, noras dalyvauti Lietuvos politiniame ir visuomeniniame gyvenime</li> <li>• Šeimos aplinkybių ar socialinio statuso pasikeitimas</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Darbo užmokesčio Lietuvoje perspektyva</li> <li>• Darbo/ karjeros Lietuvoje perspektyva</li> <li>• Bendra šalies ekonominė ir verslo aplinka</li> <li>• Šalies ekonominė, socialinė ir kultūrinė infrastruktūra bei gyvenimo kokybė šalyje</li> </ul> |

Šaltinis. Barcevičius, 2005

Pirmiausia, ne visiems emigrantams vienodai lengvai pavyksta pritapti užsienio valstybėse. Dauguma emigrantų pabrėžia kultūrinius, mentaliteto, gyvenimo būdo skirtumus, prie kurių sunku priprast. Išvykus į užsienį neretai tenka iš naujo „užsitikrinti“ socialinį statusą, dažnai jaučiamas neigiamas nusistatymas ekonominių migrantų iš rytų Europos atžvilgiu, nepasitikėjimas Lietuvoje įgytų studijų kokybe ir pan.

Tėvynės, namų, artimųjų, draugų ilgesys aktualus visiems emigrantams. Aktyvus santykių su kolegomis, draugais ir artimaisiais palaikymas padeda išlaikyti socialinį ir psichologinį ryšį su Lietuva. Tai didina tikimybę, kad atėjus laikui apsispręsti dėl grįžimo, asmeniui kils mažiau abejonų, jis žinos, kur grįžta ir kur kreiptis pagalbos. Šiais laikais tokiems ryšiams palaikyti yra nemažai ir įvairių priemonių.

Socialinių-kultūrinių veiksnių svarbą apsisprendžiant sugrįžti didina asmens dalyvavimas lietuvių bendruomenių užsienyje veikloje, kadangi tai padeda palaikyti ryšius su Lietuva, neatitrūkti nuo joje vykstančių procesų. Simbolinį ryšį su Lietuva taip pat padeda išlaikyti ir balsavimas Lietuvoje vykstančiuose rinkimuose.

Šeimos aplinkybių ar socialinio statuso pasikeitimas apima tėvystę/ motinystę, vaikų bendrojo lavinimo ar studijų poreikius, išėjimą į pensiją ir kt. Mobiliausi yra pavieniai asmenys ir jaunos, vaikų neturinčios ar mažus vaikus auginančios šeimos. Jeigu į užsienį išvyksta dirbti tik vienas iš šeimos narių, o šeima pasilieka Lietuvoje, artimųjų ilgesys tampa svarbiu veiksniumi, skatinančiu sugrįžimą. Kita vertus, nors vienam iš tėvų įsitvirtinus užsienyje tai gali paskatinti ir visos šeimos išvykimą. Į užsienį su tėvais išvykusiems vaikams pasiekus bendrojo lavinimo amžių, tėvams tenka spręsti: leisti vaikus į mokyklą užsienyje, ar visgi grįžti į Lietuvą.

Darbo užmokesčio dydis yra svarbus grįžimą įtakojantis veiksnys. Akivaizdu, kad daugeliu atvejų atlyginimas Lietuvoje yra mažesnis už atlyginimą, kurį ekonominis migrantas gauna užsienyje. Tačiau šiam skirtumui sumažėjus iki tam tikros kritinės ribos, migrantų apsisprendimą sugrįžti gali nulemti kiti dalykai: minėtieji socialiniai-kultūriniai veiksniai, žemesni pragyvenimo kaštai Lietuvoje ir kt.

Įvairūs praktinio pobūdžio veiksniai mažina ekonominių migrantų motyvaciją ir galimybes sugrįžti. Šiuos veiksnius galima suskirstyti į dvi pagrindines grupes: specifinius, susijusius su emigracijos faktu; sisteminės, tam tikrų sričių darbuotojams ar visiems Lietuvos piliečiams aktualias problemas (žr. 5 lent.).

5 lentelė. Veiksniai mažinantys emigrantų motyvaciją ir galimybes sugrįžti

| Specifiniai veiksniai  | Sisteminės problemos  |
|--|---|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>• įsidarbinimo problemos Lietuvoje;</li> <li>• socialinių garantijų išsaugojimas sugrįžus;</li> <li>• informacijos trūkumas;</li> <li>• užsienyje uždirbtų pajamų apmokestinimas;</li> <li>• vaikų išsilavinimo problemos.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• maži mokytojų atlyginimai ir ne visada tinkamos darbo sąlygos;</li> <li>• žemas profesinio mokymo sistemos statusas;</li> <li>• neišplėtotą suaugusiųjų tęstinio mokymo sistemą;</li> <li>• ribotos darbo pagal kvalifikaciją susiradimo galimybes;</li> <li>• mokslo įstaigų uždarumas;</li> <li>• kita.</li> </ul> |

Šaltinis. Barcevičius, 2005

Darbo susiradimo problema yra labiau aktuali dirbusiems mažiau kvalifikuotą ar nekvalifikuotą darbą užsienyje migrantams. Nemaža dalis emigrantų nesitiki, kad darbo birža jiems padės susirasti tinkamą ir gerai apmokamą darbą. Daugelis ekonominių migrantų neturi pakankamos informacijos dėl to, kokių socialinių garantijų jie gali tikėtis sugrįžę į Lietuvą.

Ekonominiai emigrantai dažnai nėra pakankamai informuoti apie tai, kaip spręsti daugelį praktinių klausimų jiems sugrįžus į Lietuvą. Visiems emigrantams taip pat aktualios bendro pobūdžio žinios apie šalyje vykstančius politinius, ekonominius ar kultūrinius procesus. Tokia informacija padeda išlaikyti psichologinį ir simbolinį ryšį su tėvyne.

Pensijų apmokestinimo klausimas yra aktualus grįžtantiems pensinio amžiaus asmenims.

Apsisprendžiant dėl sugrįžimo daugeliui šeimų tenka spręsti klausimą, kaip integruoti moksleiviško amžiaus vaikus į Lietuvos bendrojo lavinimo sistemą. Užsienio mokyklų programos yra gana skirtingos, todėl sugrįžusiems vaikams dažnai būna pakankamai sudėtinga mokytis pagal tas pačias programas, kaip ir jų bendraamžiai Lietuvoje.

Dažnai migrantams daug aktualesnės sisteminės tam tikro sektoriaus ar ekonominės situacijos Lietuvoje problemos. Šios problemos dažnai paskatina emigraciją, o nesiėmus priemonių joms spręsti daugelis emigrantų nemato prasmės sugrįžti.

Lietuvoje skundžiamasi dėl įvairių biurokratinių ir reguliacinių barjerų. Transporto ir aplinkos apsaugos infrastruktūra dar ne visada atitinka vakarų valstybėse nusistovėjusius standartus. Be to, daugelis ekonominių migrantų linkę vertinti Lietuvą kaip ekonomine prasme atsiliekančią ir nestabilią šalį – šiam požiūriui pakeisti būtina užtikrinti ilgalaikį makroekonominį stabilumą ir nuoseklų ekonomikos augimą (Barcevičius ir kt., 2005).

Neretai grįžtamoji migracija priklauso ne tik nuo objektyvių veiksnių, bet ir nuo to, kaip emigravusiuosius grįžtančiuosius priima Lietuva, kokios nuostatos vyrauja Lietuvos visuomenėje (Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas, 2008).

Lietuvai būtų naudinga pasiremti kitų šalių patirtimi sprendžiant migravusių piliečių susigrąžinimo klausimą. Pavyzdžiui Airijos užsienio reikalų ministerija sudarė darbo grupę, kuriai buvo pavesta išnagrinėti problemas emigracijos srityje bei suformuluoti ateities migracijos politikos gaires. Buvo nustatytos tokios svarbiausios grįžtantiems emigrantams kylančios problemos: informacijos trūkumas; grįžimo sąlygotas vienatvės ir izoliacijos jausmas; informacijos apie socialines pašalpas, sveikatos apsaugą bei kitas viešojo sektoriaus paslaugas trūkumas; kvalifikacijos pripažinimas; įsidarbinimas; būsto įsigijimas. Buvo pasitelktos politikos priemonės šiuos sunkumus mažinti bei skatinti migrantų grįžimą.

Filipinuose grįžtančių gyventojų reintegracija yra vienas iš vyriausybės prioritetinių tikslų. Ekonominis reintegracijos programos veiksnys iš esmės apima mokymus ir operatyvią prieigą dėl

paramos verslo įkūrimui, tuo tarpu „psichosocialinis“ veiksnys – tai tokios grįžtantiems migrantams siūlomos paslaugos kaip šeimos konsultacijos ir gebėjimų ugdymas.

Vienas ryškesnių ir gana ilgalaikis grįžtamosios migracijos skatinimo politikos pavyzdžių yra Jamaika, kur vyriausybės grįžimo skatinimo programa įgyvendinama nuo 1993 m. Programa, skatinanti jamaikiečius grįžti namo, pateikia informaciją, palengvina migrantų kraustymosi procedūras bei padeda jiems ieškoti darbo grįžus / įsilieti į darbo rinką.

Lenkijoje buvo įsteigtas naujas Migracijos politikos komitetas, kurio tikslas įvertinti visus migracijos politikos aspektus, tarp jų ir grįžtamosios politikos priemonės. Palengvinant sprendimo grįžti bei realizacijos procesą parengtas ir išleistas specialus leidinys migrantams „Grįžtančiojo migranto navigatorius“, kuris platinamas per Lenkijos atstovybes užsienyje.

Rumunija įsteigė vadinamąjį Grįžtančiųjų migrantų kioską, kur galima gauti konsultacijų daugeliu su grįžimu susijusių klausimų; parengė ir per savo atstovybes užsienyje platina specialius informacinius leidinius apie pasikeitusias / naujas gyvenimo ir darbo galimybes Rumunijoje; 2008 m. surengė specialias informacines muges išeiviams iš Rumunijos dviejose pagrindinėse tikslo šalyse – Ispanijoje ir Italijoje (Sipavičienė ir kt., 2009).

Apibendrinant įvairių užsienio šalių vykdomą sugrįžimo skatinimo politiką, išskirtinos šios dažniausiai naudojamų priemonių grupės: informacijos sklaidos priemonės, valstybės paslaugų prieinamumo užtikrinimas grįžusiesiems bei jų šeimos nariams, mokesčių politikos priemonės, finansinė parama (padengiant dalį persikėlimo išlaidų, suteikiant lėšų verslo pradžiai ir pan.), lėšų skyrimas moksliniams projektams vykdyti. Kai kurios iš šių priemonių taikomos ne tik siekiant paskatinti grįžti savo piliečius (ar tautiečius), tačiau taip pat skatinti kitų šalių aukštos kvalifikacijos darbuotojų imigraciją bei spręsti aktualias darbo rinkos problemas.

Barcevičius, et.al (2005) remdamiesi atliktais tyrimais ir užsienio valstybių patirtimi pateikia priemonės, skirtas paskatinti ekonominius migrantus sugrįžti į tėvynę (žr. 6 lent.)

6 lentelė. Priemonės, skirtos paskatinti emigrantus sugrįžti į tėvynę

| Uždavinys  | Sugrįžimo į tėvynę skatinimo priemonės   |
|--|--|
| Prisidėti sprendžiant svarbiausias sugrįžusių ekonominių migrantų socialinės ir ekonominės integracijos problemas. | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Vykdyti užsienio šalyse įgytų profesinių kvalifikacijų, įgyto išsilavinimo bei mokslinių laipsnių vertinimą bei pripažinimą; siekti, kad esama sistema būtų kuo paprastesnė bei prieinamesnė.</li> <li>• Įgyvendinti išlyginamąsias programas, skirtas padėti užsienyje gyvenusių Lietuvos piliečių vaikams integruotis į Lietuvos bendrojo lavinimo sistemą.</li> <li>• Sudaryti sąlygas sugrįžusiems emigrantams bei mišrių šeimų nariams išmokti ar patobulinti lietuvių kalbą.</li> <li>• Teikti informaciją ir konsultacijas apie įsidarbinimo galimybes Lietuvoje, naudojant Lietuvos darbo biržos informavimo sistemą ir kitas galimybes.</li> </ul> |
| Teikti visapusišką informaciją ir konsultacijas migrantams   | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Išplėtoti informacinį portalą internete, kuriame siekiantiems sugrįžti į Lietuvą tematinio principu būtų teikiama aktuali informacija ir atsakoma į paklausimus (e - paštu).</li> </ul>   |

|  |  |
|--|--|
| sprendžiant praktines su grįžimu į Lietuvą susijusias problemas.                   | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Parengti išsamų informacinį leidinį, skirtą siekiantiems grįžti į Lietuvą migrantams. Buklete būtų akcentuojami šie pagrindiniai klausimai: darbo paieška, registravimasis socialinės apsaugos sistemoje, profesinės kvalifikacijos pripažinimas, mokesčių klausimai ir kt.</li> <li>• Konsultuoti ekonominius migrantus aktualiausiai sugrįžimo, įsikūrimo bei integracijos klausimais (telefonu, taip pat individualaus susitikimo galimybe).</li> <li>• Teikti informaciją apie grįžimo galimybes lietuviams užsienyje skirtuose renginiuose.</li> </ul> |
| Skatinti užsienyje dirbančius mokslininkus sugrįžti dirbti ir gyventi į Lietuvą.   | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Parengti užsienyje dirbančių lietuvių mokslininkų duomenų bazę.</li> <li>• Užtikrinti, kad konkursai būtų vieši, iš anksto skelbiami interneto svetainėse ir truktų pakankamai laiko.</li> <li>• Skatinti lietuvių mokslininkus tiek užsienyje, tiek ir Lietuvoje įsijungti į egzistuojančius Lietuvos mokslininkų informavimo, diskusijų ir bendradarbiavimo tinklus.</li> <li>• Teikti paramą užsienio mokslo įstaigose dirbantiems lietuviams (doktorantams, mokslininkams) stažuotėms bei tyrimams Lietuvoje atlikti.</li> </ul>                        |
| Užtikrinti efektyvų tarpinstitucinį bendradarbiavimą skatinant migrantus sugrįžti. | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Išnagrinėti migracijos srityje dirbančių institucijų reorganizacijos galimybę, vienai iš šių institucijų priskiriant atsakomybę už tam tikrus horizontalius klausimus, susijusius su emigracijos mažinimu, santykių su išeivija palaikymu bei emigrantų skatinimu sugrįžti.</li> </ul>  |

Šaltinis. Barcevičius, 2005

Svarbiausi grįžti gyventi į Lietuvą skatinantys veiksniai yra emociniai (asmeniniai) ir socialiniai. Svarbiausios nuo sugrįžimo išvykusiųjų sulaikančios priežastys yra aukštas korupcijos lygis bei biurokratizmas ir neaiški Lietuvos ekonomikos ateitis bei politinė situacija.

*Nustatčius migracijos srautus, jos priežastis bei pasekmes, galima imtis atitinkamų priemonių, skirtų migracijos įtakai reguliuoti. Efektyvios, subalansuotos migracijos kontrolės priemonės prisidėtų ir prie stabilios ekonominės bei socialinės aplinkos kūrimo.*

## 2.4. Imigracijos procesų reguliavimas

Europos Sąjungai kuriant bendrą imigracijos politiką daug dėmesio skiriama darbo jėgos iš ES nepriklausančių valstybių, vadinamųjų trečiųjų šalių, imigracijos problematikai. Lietuvos imigracijos politika pradėta formuoti palyginti neseniai, o minėtų darbuotojų imigracijos klausimams ligi šiol nebuvo skirta dėmesio (Viešosios politikos ir vadybos institutas, 2008).

2008 m. Lietuvos Vyriausybės patvirtintose imigracijos politikos gairėse išdėstyti Lietuvos imigracijos politikos principai rodo, kad Vyriausybė į imigraciją ir imigrantus žvelgia išimtinai kaip į priemonę, reikalingą atsirandančiam darbo jėgos trūkumui kompensuoti. Žibas (2007) teigia, jog Lietuvoje yra taikomas „Darbdavių interesų modelis“, kadangi darbo leidimai išduodami atsižvelgiant į darbo rinką ir žmogiškųjų išteklių trūkumą tam tikruose sektoriuose. Šis tikslas puikiai tenkina trumpalaikius ekonomikos ir verslo interesus, tačiau valstybiniu požiūriu yra gana siauras ir ribojantis

valstybės galimybes vykdyti ilgalaikius poreikius atitinkančią imigracijos ir darbo jėgos pritraukimo iš trečiųjų valstybių politiką. Imigracijos politikos gairės pagrindiniu tikslu laiko emigravusių Lietuvos gyventojų susigrąžinimą į tėvynę (grįžtamosios migracijos skatinimas). Imigracija iš trečiųjų šalių laikoma tik antrine ir laikina priemone, reikalinga egzistuojančioms spragoms darbo rinkoje užkamšyti. Gairės formuoja išimtinai paklausos pagrindu paremtą darbo imigracijos politiką.

Nors Lietuvoje imigrantų skaičius yra nedidelis, tačiau gyventojų požiūris į imigraciją ir imigrantus yra fobiškas ir dažniausiai imigrantams nepalankus. Absoliuti dauguma respondentų (58 proc.) imigraciją į Lietuvą vertina negatyviai (Sipavičienė, 2010). Lietuva per 2009 nepasistūmėjo į priekį užsieniečių integracijos klausimu. Valstybė neturi bendros integracijos strategijos, nėra vienos atsakingos institucijos, koordinuojančios užsieniečių integraciją. Yra vykdomi tik ES finansuojami integracijos projektai, kurie yra gana fragmentiniai (Europos migracijos tinklas, 2008). Lietuvos imigracijos politikos gairėse numatyta, kad trečiųjų valstybių piliečiai, dalyvaujantys apykaitinėje migracijoje, neturi galimybės likti gyventi Lietuvoje, pasikeitus situacijai Lietuvos darbo rinkoje. Todėl leidimas dirbti užsieniečiui išduodamas jo darbo sutarties galiojimo laikui, bet ne ilgiau kaip iki 2 metų (Sipavičienė, Jeršovas, 2010).

Svarbiausios priežastys, kodėl nėra samdomi trečiųjų šalių piliečiai, yra pakankama darbuotojų pasiūla Lietuvoje ir pernelyg ryškūs darbuotojų iš užsienio kultūriniai, kalbiniai ir socialiniai skirtumai. Kita vertus, pažymėtina, kad vis dėlto būtų reikalinga tobulinti įdarbinimo procedūras, kad užsieniečiai būtų įdarbinami sparčiau. Tai leistų lanksčiau reaguoti į darbo rinkos bei darbdavių poreikius ir padėtų sumažinti nenaudingą darbuotojų komandiravimo, kuris sudaro galimybę greičiau ir paprasčiau įdarbinti užsieniečius, praktikos paplitimą. Siekiant išvengti neigiamo pigios darbo jėgos imigracijos poveikio darbo vietų kokybei reikalinga imtis priemonių, galinčių sumažinti darbdavių motyvaciją įsivežti pigią darbo jėgą (Viešosios politikos ir vadybos institutas, 2008).

Dabartinė imigracijos politika yra ribojanti, o procedūros – ilgos ir per sudėtingos verslininkams, kurie, negalėdami rasti darbuotojų Lietuvoje, norėtų pasikviesti jų iš ne ES šalių. Anot „Investuotojų forumo“ vykdančiosios direktorės Rūtos Skyrienės, biurokratinės kliūtys neaplenkia aukštos kvalifikacijos užsieniečių darbuotojų, tarp kurių – ir įmonių vadovai. Tokios sąlygos trukdo į šalį pritraukti žmonių, kurie gali skatinti inovacijas ir ekonominę plėtrą, kurti naujas darbo vietas.

Anot Žibo (2007) užsieniečių įdarbinimo statistika pagal lytį rodo darbo imigracijos homogeniškumą. Jei importuojama darbo jėga yra homogeniška, o ir atvykstančių migrantų amžius jaunėja, tokiu atveju, atsiranda galimybė mišrių santuokų skaičiaus padidėjimui. 2008 metais santuoką su užsieniečiais sudarė 3157 Lietuvos Respublikos piliečiai iš jų 1979 – su trečiųjų šalių piliečiais. 2009 metais santuokų su užsieniečiais padaugėjo (nors visų santuokų sumažėjo) ir santuokų su užsieniečiais dalis sudarė jau 11,2 procento.

Lietuvos įstatymai baudžiamosios atsakomybės už fiktyvias santuokas nenumato. Daugėjant atvirų siūlymų dėl fiktyvios santuokos sudarymo viešojoje erdvėje ar net tarpininkavimo tokias santuokas sudarant, pradėta svarstyti galimybė atitinkamai pildyti Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą, numatant atsakomybę už fiktyvios santuokos sudarymą su užsieniečiu, tokios santuokos organizavimą ar tarpininkavimą jai. Pastebėta, jog didėja ir užsieniečių, susituokusių su Lietuvos Respublikos piliečiu, kuris atlieka laisvės atėmimo bausmę, prašymų išduoti leidimą gyventi Lietuvoje (Europos migracijos tinklas, 2009).

Lietuvos Respublikos Seimas 2009 m. liepos 22 d. priėmė Lietuvos Respublikos užsieniečių teisinės padėties įstatymo pataisas, kuriomis buvo patikslintos užsieniečių buvimą ir gyvenimą Lietuvos Respublikoje kontroliuojančios institucijos, nustatytos palankesnės šeimos susijungimo sąlygos, taikomas aukštos kvalifikacijos darbuotojams, užsieniečiams, atvykstantiems dėstyti, stažuoti ar pagal mainų programas, taip pat investuojantiems Lietuvoje užsieniečiams, sugriežtintos leidimo laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje išdavimo sąlygos užsieniečiams, ketinantiems užsiimti Lietuvoje verslu. 2009 m. pradėtas rengti Lietuvos Respublikos užsieniečių teisinės padėties įstatymo pataisų projektas, siekiant perkelti ir įgyvendinti septynių Europos Sąjungos teisės aktų nuostatas (Europos migracijos tinklas, 2008).

Lietuvos imigracijos politiką reikia formuoti tokią, kuri pasižymėtų lankstumu ir, esant poreikiui, būtų nesunkiai koreguojama pagal darbo jėgos paklausos pokyčius, bei būtų formuojama atsižvelgiant į prognozuojamus ilgojo laikotarpio darbo rinkos poreikius. Ilgalaikius darbo rinkos poreikius labiausiai ateityje veiks demografiniai Lietuvos visuomenės pokyčiai. Darbo jėgos imigracija gali būti taikoma kaip viena iš priemonių demografinių pokyčių pasekmėms sumažinti. Norint tiksliau įvertinti tokios „pakeitimo migracijos“ poreikį, reikalinga rengti detalesnes demografinių pokyčių ir jų poveikio darbo rinkai tendencijų prognozes. Formuojant ilgalaikę Lietuvos imigracijos politiką būtina įgyvendinti efektyvias imigrantų integravimo į Lietuvos visuomenę priemones. Nors šiuo metu pabrėžiamas grįžtamosios migracijos skatinimas, tačiau dalies imigrantų pasilikimas Lietuvoje yra beveik neišvengiamas, be to, gali būti naudingas Lietuvai. Sėkminga imigrantų integracija yra ir svarbiausia Lietuvos visuomenės integralumo bei darnos joje išsaugojimo priemonė. Ji taip pat prisidėtų prie pozityvesnio Lietuvos gyventojų požiūrio į atvykstančius trečiųjų šalių piliečius (Viešosios politikos ir vadybos institutas, 2008).

*Lietuva dar tik kuria imigracijos politikos strategijas. Lietuvoje imigracija nelaikoma būtinybe ir jai priskiriamas antraeilis vaidmuo. Stengiamasi išgyventi su kiek galima mažesne imigracija ir išnaudoti vietinį darbo jėgos potencialą bei skatinti reemigraciją. Imigracijos politika skirta trumpalaikiams poreikiams tenkinti, bet dar nėra socialinės ir ekonominės valstybės plėtros sudedamoji. Darbo jėgos pritraukimo klausimai dėl augančio nedarbo ir dėl kitų krizės padarinių tarp gyventojų, kartu ir politikų, yra nepopuliarūs, sprendimai nukeliami į ateitį.*



## 2.5. Lietuvos migracijos politikos kryptys

Lietuvos migracijos politikos gairėse (Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2014) migracijos politika apibrėžiama kaip visuma valstybės veiksmų migracijos srityje, vykdomų atsižvelgiant į nacionalinius ypatumus, o kartu ir į bendros ES migracijos politikos aspektus. Lietuvoje dėmesys su emigracija susijusiems klausimams viešojo erdvėje išaugo apie 2005 – 2006 m. Tai paskatino valstybę imtis nuoseklesnio migracijos politikos formavimo ir 2006 m. pabaigoje emigracijos problematika pateko į politinę darbotvarkę. 2007 m. patvirtinta Ekonominės migracijos reguliavimo strategija (EMRS) buvo pirmas dokumentas, aiškiai nustatantis Lietuvos ekonominės migracijos politikos tikslus, uždavinius bei veiklos priemones. Tačiau 2008 metais prasidėjęs ekonominis nuosmukis nutraukė valstybės institucijų pradėtą nuosekliau vykdyti migracijos politiką. Nepriklausomos Lietuvos migracijos politiką galima skirstyti į tris – keturis laikotarpius: Lietuvos išėivijos politika ir migracijos politikos užuomazgos (1990 - 2006 m.), ekonominės migracijos reguliavimo pradžia (2007-2008 m.), „Globalios Lietuvos“ kūrimas (nuo 2009 m.) bei 2013 m. pradėtas kurti naujas darbo jėgos susigrąžinimo planas.

Migracijos politikai koordinuoti ir vykdyti yra sukurtas institucinis tinklas (priedas), kuris apima ministerijas, įvairaus pavaldumo valstybės institucijas bei įstaigas ir nevyriausybinės organizacijas. Įgyvendinant migracijos politiką dalyvauja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Finansų ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija, Ūkio ministerija, Užsienio reikalų ministerija, Vidaus reikalų ministerija. Šios institucijos pagal kompetenciją koordinuoja demografinės (gyventojų) politikos ir senėjimo pasekmių įveikimo politikos įgyvendinimą, rūpinasi migrantų socialinėmis garantijomis, inicijuoja mokesčių pataisas, sprendžia „protų nutekėjimo“ (specialistų migracijos) problemą, skatina ekonominės gerovės kilimą, palaiko ryšius su užsienio lietuviais bei administruoja imigracijos procedūras.

Kitos institucijos, įstaigos ir NVO, kurios dalyvauja įgyvendinant migracijos politiką, tai – Lietuvos Respublikos Seimo ir JAV lietuvių bendruomenės komisija, Migracijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, Lietuvių grįžimo į tėvynę informacijos centras, Tautinių mažumų ir išėivijos departamentas, Lietuvos darbo birža, Studijų kokybės vertinimo centras, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Užsienio išmokų tarnyba, Statistikos departamentas, Tarptautinė migracijos organizacija, VŠĮ Pilietinės visuomenės institutas, VŠĮ Lietuvių išėivijos institutas, VŠĮ Užsienio lietuvių rėmimo centras, taip pat Užsienio lietuvių mokslo forumas bei Pasaulio lietuvių bendruomenė. Pagal savo kompetenciją jos renka informaciją apie migracijos procesus, atlieka šios informacijos analizę, vykdo tyrimus, teikia informaciją, konsultacijas, paslaugas migrantams ir pan. (Ekonominės migracijos strategijos efektyvumo įvertinimas, 2008)

Migracijos politiką Lietuvoje galima būtų apibūdinti kaip imigraciją ribojančią politiką. Ekonominio pakilimo metu parengta ekonominės migracijos strategija buvo apibūdinama kaip „selektyviai atvira“ imigracijos politika ir taikomas trūkstamų darbuotojų atrankos modelis, kai nustatomos sritys arba profesijos ir darbdaviai gali rinktis tik trūkstamų sričių darbuotojus (Butkus, Matuzevičiūtė, 2009).

Pasak Simonavičiūtės (2007), valstybės migracijos politikos gairės nėra aiškios, tuo labiau sunku suprasti, kokius žingsnius ir kuo remiantis valstybės politikai atlieka formuojant migracijos strategiją. Politinis sprendimas remti lietuvių bendruomenės užsienyje, lietuvių organizuojamus kultūrinius renginius bei švietimą, atrodo suprantamas, pagrįstas. Taigi, remiama, tam, kad likusi kitose šalyse lietuvių tautos dalis išlaikytų savo kultūrą, papročius, kalbėtų lietuviškai. Formuojama tam tikra tautos socialinio administravimo politika už Lietuvos teritorijos ribų.

Valstybės politika, siekiant spręsti emigracijos iš Lietuvos problemas, turi kompleksiskai apimti keletą sričių:

1. Emigracijos mažinimą.
2. Santykių su išeivija palaikymą.
3. Paskatas sugrįžti išvykusiems migrantams.
4. Darbo jėgos imigraciją iš užsienio šalių.

Yra išskiriami šie svarbiausi valstybės politikos tikslai ir uždaviniai (žr. 7 lent.)

7 lentelė. Svarbiausi valstybės migracijos politikos tikslai ir uždaviniai

| Tikslai   | Uždaviniai  |
|---|---|
| Mažinti ekonomines emigracijos paskatas.  | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Įgyvendinti užimtumo didinimo (visose amžiaus grupėse), nedarbo mažinimo priemonės.</li> <li>• Vykdyti socialinės apsaugos politiką, kuri užtikrintų pakankamą socialinės apsaugos lygį nedarbo, ligos ar nelaimės atveju.</li> <li>• Mažinti skurdą ir socialinę atskirtį.</li> <li>• Skatinti verslą diegti socialiai atsakingo verslo principus.</li> </ul> |
| Siekti, kad į užsienį išvykę lietuviai išlaikytų kultūrinius, ekonominius ir socialinius ryšius su Lietuva. | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Finansiškai skatinti užsienio lietuvių iniciatyvas.</li> <li>• Skatinti lietuvių užsienyje visuomeninį ir politinį aktyvumą, dalyvavimą Lietuvos politiniame ir visuomeniniame gyvenime.</li> <li>• Plėtoti „Lietuvių mokyklos“ iniciatyvą.</li> <li>• Konkurso būdu teikti paramą užsienio lietuvių žiniasklaidai.</li> </ul>                                 |
| Vykdyti profesinio mokymo, darbo rinkos mokymo ir suaugusiųjų švietimo sistemos reformą.                    | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Optimizuoti profesinio mokymo, darbo rinkos ir suaugusiųjų švietimo įstaigų tinklą ir spręsti finansavimo problemas.</li> <li>• Pertvarkyti mokymo programas, siekiant didinti jų atitikimą rinkos poreikiams.</li> <li>• Skatinti profesinio ir suaugusiųjų mokslo bei verslo bendradarbiavimą.</li> </ul>  |
| Vykdyti aukštojo mokslo sistemos reformą.   | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Skatinti mokslo ir verslo bendradarbiavimą.</li> <li>• Spręsti aukštojo mokslo ir tyrimų finansavimo problemas.</li> <li>• Pertvarkyti studijų programas, siekiant didinti jų atitikimą rinkos poreikiams.</li> </ul>  |
| Vykdyti sveikatos apsaugos  | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Spręsti gydymo įstaigų finansavimo ir paslaugų kokybės problemas.</li> </ul>   |

|  |  |
|--|--|
| sistemos reformą.  |  |
| Gerinti verslo aplinką mieste ir kaimo vietovėse.                          | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Gerinti sąlygas verslo steigimui, vystymui, inovacijoms ir technologinei plėtrai, užsienio investicijoms.</li> <li>• Skatinti darbdavius investuoti į darbuotojų mokslą ir kvalifikacijos kėlimą.</li> <li>• Skatinti verslo ryšius su užsienio lietuvių įkurtomis įmonėmis.</li> </ul> |
| Gerinti gyvenamosios aplinkos kokybę.                                      | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Aktualiausių susisiekimo sistemos gerinimo, vandens valymo, oro taršos mažinimo, atliekų tvarkymo, kultūrinio paveldo, kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo ir kt. sektoriaus problemų sprendimas.</li> </ul>   |
| Vykdyti makroekonominę politiką, užtikrinančią nuoseklų ekonomikos augimą. | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Stabilios makroekonominės aplinkos ir fiskalinės politikos tvarumo užtikrinimas.</li> </ul>   |

Šaltinis. Barcevičius, 2005

Emigracija tiesiogiai priklauso nuo šalies bendros ekonominės situacijos ir tol, kol egzistuos pragyvenimo lygio bei pajamų skirtumai, tol išliks paskatos emigruoti. Svarbiu uždaviniu tampa gerinti bendrą ekonominę situaciją.

Reikalingos kur kas efektyvesnės informacinio ir edukacinio pobūdžio priemonės. Demokratijos sąlygomis tiesioginis emigracijos stabdymas neįmanomas ir ne produktyvus: galima tik kaip įmanoma plačiau informuoti piliečius apie sąlygas, kad išvykimo motyvacija būtų teisinga. Pastebėtina, jog šiandien lietuvių emigravimą lemia ne tik ekonominės priežastys, bet ir dalies gyventojų nuostata, kad padorios ateities sau ir savo vaikams Lietuvoje susikurti nebus įmanoma.

Kurtinos kryptingos strategijos „protų nutekėjimui“ stabdyti ir svetur išvažiavusių mokslininkų bei specialistų susigrąžinimui skatinti. Tam reikalinga reali mokslo bei studijų sistemos reforma, kuri užtikrintų sistemos atvirumą ir sąžiningą kūrybinę konkurenciją.

Reikalinga didinti valstybinių ir savivaldybių institucijų veiklos atvirumą ir skaidrumą, užtikrinti, kad konkursai į valstybės tarnybą būtų išties vieši ir nešališki, kad kvalifikuoti, užsienyje išsilavinimą įgiję piliečiai galėtų užimti pareigas valstybės tarnyboje.

Būtina plėsti profesinių specialybių ir suaugusiųjų švietimo įvairovę regionuose, kurti sąlygas regionų žmonėms įgyti dabartinei rinkai reikalingų kvalifikacijų ir kompetencijų, skatinti jų mobilumą Lietuvos darbo rinkoje ir taip stabdyti nekvalifikuotų bei mažiau kvalifikuotų darbuotojų išvažiavimą iš šalies, mažų miestelių tuštėjimą.

Dera visokeriopai stiprinti bei plėsti Lietuvos ir išeivijos kultūrinius, mokslo, verslo ir politinius ryšius, sudaryti sąlygas emigravusiems žmonėms dalyvauti Lietuvos gyvenime, palengvinti grįžtančiųjų reintegraciją. Tam svarbu perimti pasaulio lietuvių bendruomenės per dešimtmečius sukauptą organizacinę bei lietuviybės puoselėjimo patirtį.

Aktyviomis užsienio politikos priemonėmis siekti riboti kitų šalių taikomą selektyvios imigracijos politiką, kryptingos strategijos „protų nutekėjimui“ stabdyti ir svetur išvažiavusių mokslininkų bei specialistų susigrąžinimui skatinti (Butkus, Matuzevičiūtė, 2009).

Dabartinė pasaulėtvarka, globalizacijos prieštaravimai, per keliolika ekonominių permainų metų staiga ūgtelėjęs emigracijos iš Lietuvos srautas yra nepaprastai svarbūs veiksniai, nuo kurių nepriklausyti negali Lietuvos užsienio politikos orientyrai. Kita vertus, kai kurie migracijos ir atsinaujinančios lietuvių išeivijos reiškiniai verčia subtiliai sieti vidaus ir užsienio politikos uždavinius (Aleksandravičius, 2006).

Kanopkienė ir Mikulionienė (2006) išskiria keletą Lietuvos migracijos politikos uždavinių:

- glaudžių ryšių su išvykusiais palaikymas ir jų sugrįžimo į tėvynę skatinimas;
- migracijos srautų legalumo užtikrinimas (situacijos kontrolė ir nelegalios migracijos srautų, kurie savo pasekmėmis gali tapti tragiški individams ir visada yra nuostolingi valstybei, minimizavimas (eliminavimas);
- palankių sąlygų imigrantų integracijai į šalies visuomenę sukūrimas (tolerancijos plėtras).

Rengiant migracijos politikos priemones, svarbu yra atsižvelgti ir į šiuos aspektus:

- būtina skatinti gyventojų mobilumą šalies viduje – išvykti dirbti į užsienį dažnam mūsų šalies piliečiui yra paprasčiau nei surasti darbą kitame Lietuvos regione arba mieste;
- kuriant šalies migracijos politiką itin svarbu semtis patirties ir bendradarbiauti su kaimyninėmis šalimis (Latvija, Estija) bei valstybėmis, kurių migracijos politiką galėtume laikyti pavyzdžiu (Airija);
- tam, kad situaciją galimą būtų valdyti politinėmis priemonėmis, būtina ją pažinti, t. y. būtina plėsti tiek Lietuvos piliečių emigrantų tyrimus, tiek ir analizuoti imigrantų integracijos patirtį bei šalies gyventojų nuostatas.

Malinauskas (2006) rekomenduoja formuoti ilgalaikę emigracijos strategiją, kurioje reikia:

- atkreipti dėmesį į žemos kvalifikacijos emigraciją;
- ypatingą dėmesį skirti dalinei darbo migracijai, kai bent vienas iš šeimos narių dirba užsienyje;
- kurti skatinančias pagalbos priemones likti Lietuvoje, t. y. naujas paramos šeimai galimybes;
- įgyvendinti sukurtus, ypač privataus sektoriaus, šeimos ir profesinio gyvenimo suderinimo būdus;
- remti programas, kurios orientuotas į naują socialinės rizikos grupę – šeimas, kurių darbo užsienyje lūkesčiai nepasiteisino, kurių artimiesiems iškyla sunkumų adaptuotis grįžus į Lietuvą.

Sipavičienė (2006) teigia, jog formuojant migracijos politiką, pirmiausia būtina atkreipti dėmesį, kad emigracijos mažinimas ir reemigracijos skatinimas negali būti atsietas nuo socialinės-ekonominės

plėtos. Antra, migracijos politikos priemonės turi būti kompleksinės ir vykdomos įvairiais lygiais: tarptautiniu, šalies (rajono), šeimos (namų ūkio). Trečia, migracijos politikos efektas nėra greitas, realių rezultatų dažniausiai galima tikėtis tik po kelių metų.

Viešosios politikos ir vadybos instituto atliktas „Ekonominių migrantų skatinimo grįžti į Tėvynę priemonių tyrimas“ pabrėžia, jog „valstybės politika ilgalaikiu laikotarpiu turėtų būti nukreipta į žmoniškųjų išteklių kokybės gerinimą, palankios aplinkos verslui sudarymą bei makroekonominio stabilumo užtikrinimą. Šių tikslų įgyvendinimas ilguoju laikotarpiu turės didžiausią įtaką migrantų sugrįžimui.“

Todėl pagrindinės gairės valstybės institucijoms siekiant mažinti emigraciją yra (Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 2006):

- nekelti politinio tikslo visomis priemonėmis stabdyti emigraciją, vertinti ją kaip asmeninės laisvės siekti savo gerovės išraišką ir individualų, subjektyvų pasirinkimą, nors ir veikiamą bendrų ekonominių, kultūrinių, politinių, socialinių ar kitų veiksnių.
- sudaryti galimybes Lietuvos gyventojams gauti didesnes pajamas, taip šalinant pagrindinę valstybės priemonėmis pasiekiamą migracijos priežastį. Šiam tikslui pasiekti reikia mažinti verslo ir darbo reguliavimą, sudaryti galimybes žmonėms patiems lengviau verstis ir mokėti mažesnius mokesčius.
- švietimą, kaip vieną iš svarbiausių sričių įtakojančių darbo rinką, orientuoti ne į institucijas, o vartotoją, ir nediskriminuoti privataus švietimo.

*Stiprios veiksmų programos Lietuva neturi iki šiol. Šiuo metu daugelis politikos instrumentų ir strategijų yra skirtos emigracijos padariniams švelninti. Valdžia blaškosi – galvojama apie proto nutekėjimo stabdymo programą, bet valstybinės strategijos, kaip elgtis su emigracija, kaip megzti tam tikrus ryšius su emigravusiais žmonėmis, kad jie neprarastų ryšio su Lietuva, kad jie jaustųsi tos pačios politinės bendruomenės nariais – šio santykių modelio Lietuvos valstybė iki šiol nėra sukūrusi. Migracijos sukeltos problemos dabar ir ateityje Vyriausybei yra žinomos ir įvardijamos, tačiau politinis atsakas yra neadekvatus ir dažniausiai pavėluotas.*

### 3. MIGRACIJOS POLITIKOS LIETUVOJE 2004-2014 METAIS TYRIMAS

#### 3.1. Tyrimo metodologija

Siekiant išspręsti tyrimo problemą ir atsakyti į tiriamojo darbo klausimą, buvo atliekamas empirinis tyrimas. Empirinio tyrimo esmė – Lietuvos migracijos politikos 2004-2014 metais emigracijos ir imigracijos (reemigracijos) atžvilgiu esminių aspektų atskleidimas.

##### **Tyrimo eiga:**

1. *Statistinių duomenų analizė* – padėjo išsiaiškinti migracijos procesų tendencijas 2004-2014 metais. Renkant duomenis naudotasi Lietuvos Statistikos departamento, Europos migracijos tinklo ([www.emt.lt](http://www.emt.lt)) kaupiamais duomenimis.

2. *Ekspertų interviu* – siekėme išsiaiškinti migracijos politikos priemonių taikymo 2004-2014 metais poveikį migracijos procesų reguliavimui, identifikuoti pagrindines valstybės politikos problemas. Pagrindinis šio tyrimo privalumas – galima surinkti naudingos informacijos, svarbių detalių, dažnai nulemiančių ir naujas įžvalgas (Rupšienė, 2007). Siekiant išanalizuoti migracijos politikos formavimo procesą, siekiant įvertinti valstybės pastangas, nustatyti politikos įgyvendinimo klaidas bei nurodyti galimas tolimesnes kryptis, buvo pasirinktas ekspertų interviu metodas, kuris ir suteikė galimybę susipažinti su kompetentingų specialistų nuomone.

**Tyrimo imties charakteristika.** Informantų imtis atliekant kokybinius tyrimus labiausiai priklauso nuo tyrimo tikslo ir duomenų rinkimo metodo. Siekiant detaliai ištirti reiškinį dažniausiai pasirenkama mažesnė imtis ir gilinamasi į įvairius patirties aspektus (Rupšienė, 2007).

Kokybiniam tyrimui buvo pasirinkta netikimybinė tikslinė imtis. Įvertinus tyrimo tikslą, tyrimui buvo pasirinkti tokie tiriamieji: 3 migracijos politiką įgyvendinančių valstybinių institucijų darbuotojai ir 1 nevyriausybinės organizacijos atstovas.

Tyrimo dalyvavo tiek valstybės politiką įgyvendinančių, tiek iš migracijos procesus tiriančių bei migracijos politiką iš šalies vertinančių institucijų tam, kad skirtingos nuomonės leistų į problemą pažvelgti keliais aspektais. Tyrimas nukreiptas į bendrų bruožų, būdingų visiems atvejams, nustatymą.

**Tyrimo metodika.** Kokybinis tyrimas apibūdinamas kaip sistemingas, nestruktūrizuotas atvejo ar individų grupės, situacijos ar įvykio tyrimas natūralioje aplinkoje, siekiant suprasti tiriamuosius reiškinius bei pateikti interpretacinį jų paaiškinimą (Kardelis, 2007). Interviu apibrėžiamas kaip tyrėjo inicijuotas dviejų asmenų pokalbis, kurio tikslas – gauti būtiną tyrimo uždaviniams informaciją (Kardelis, 2007). Interviu siekiama suvokti informantų patirtį, sužinoti nuomonės tiriamu klausimu.

Šiame tyrimo naudojamas iš dalies struktūruotas interviu - iš anksto numačius pagrindinius klausimus jie pateikiami laisva pokalbio forma. Atsižvelgiant į informantų skaičių, interviu yra individualus, nes sesijos metu informantas yra vienas. Interviu vykdomas tiesioginio susitikimo metu.

Respondentams pateikti klausimai buvo suformuluoti orientuojantis į 2004-2014 metų migracijos politikos priemones. Interviu buvo atliktas 2014 m. rugsėjo - spalio mėn. Su tyrimo instrumentu – pusiau struktūrizuoto tipo interviu respondantai buvo supažindinti susitikimo metu. Jiems buvo paaiškintas tyrimo tikslas, užtikrintas respondentų anonimiškumas – jo užtikrinimas buvo pagrindinis ir griežčiausias apklausoje dalyvavusių asmenų reikalavimas.

8 lentelė. Interviu klausimų klasifikacija (sudaryta autoriaus)

| Klausimų grupavimas pagal tiriamas sritis                          | Klausimai   |
|--|---|
| Lietuvos migracijos politikos vertinimas                           | 1. Kaip vertinate valstybės pastangas susigrąžinti emigrantus?<br>2. Kaip manote, ar emigrantai pakankamai informuoti apie vykdomą valstybės politiką?          |
| 2004-2014 metais formuotos migracijos politikos probleminės sritys | 1. Kaip vertinate valstybės vykdomas migracijos politikos programas?<br>2. Kokias išskirtumėte pagrindines problemas migracijos politikos formavimo procesuose? |
| Tolimesnės migracijos politikos kūrimo kryptys                     | 1. Kokių veiksmų reikėtų iš Lietuvos vyriausybės, siekiant mažinti emigraciją/skatinti reemigraciją?  |

Interviu atliktas lankantis jų darbo vietoje. Elektroniniu paštu, telefonu suderinamas interviu atlikimo laikas, trukmė. Paprašoma informanto sutikimo interviu įrašyti į garso juostą. Interviu įrašai bus sunaikinti parengus tyrimo ataskaitą. Vienas informantas nesutiko įrašinėti interviu.

Duomenų analizė nėra atsieta nuo jų rinkimo, tai yra jau rinkdamas duomenis tyrėjas sprendžia apie jų naudingumą. Duomenų analizė vykdoma remiantis tyrėjo mąstymo operacijomis – apibendrinimu, abstrahavimu, konkretinimu, lyginimu ir kt. (Bitinas ir kt., 2008)

Vėliau, keletą kartų perklausius pokalbio įrašo, įsigilinama į duomenis, jie interpretuojami, išskiriamos kiekvienam interviu būdingos ypatybės, išskiriami duomenys, kurie susiję ir nesusiję su tyrimo tikslu. Visas tekstas skirstomas ir koduojamas, išskiriami teksto fragmentai, frazės, kurie jungiami į temas, lyginami tarpusavyje, ieškoma tarpusavio ryšio, pateikiami kaip tyrimo rezultatas.

M. Miles ir A. Huberman (iš Bitino ir kt., 2008) išskiria šiuos kokybinių duomenų analizės pagrindinius žingsnius:

- suteikiami pavadinimai – „etiketės“ – kokybinių duomenų medžiagos rinkiniui;
- prie kiekvieno pavadinimo pridedami pavyzdžiai iš analizuojamo teksto;

- identifikuojamos tapačios frazės, bruožai, ryšiai, seka, skirtumas tarp konkrečių prasminių vienetų;
- išskiriamos temos iš tyrimo konteksto;
- apibendrinami turimi duomenys.

Galutinis tokios analizės tikslas – kokybinis duomenų apibendrinimas ir gautų rezultatų teorinis įprasminimas (Bitinas, 2006).

### **3.2. Tyrimo rezultatai**

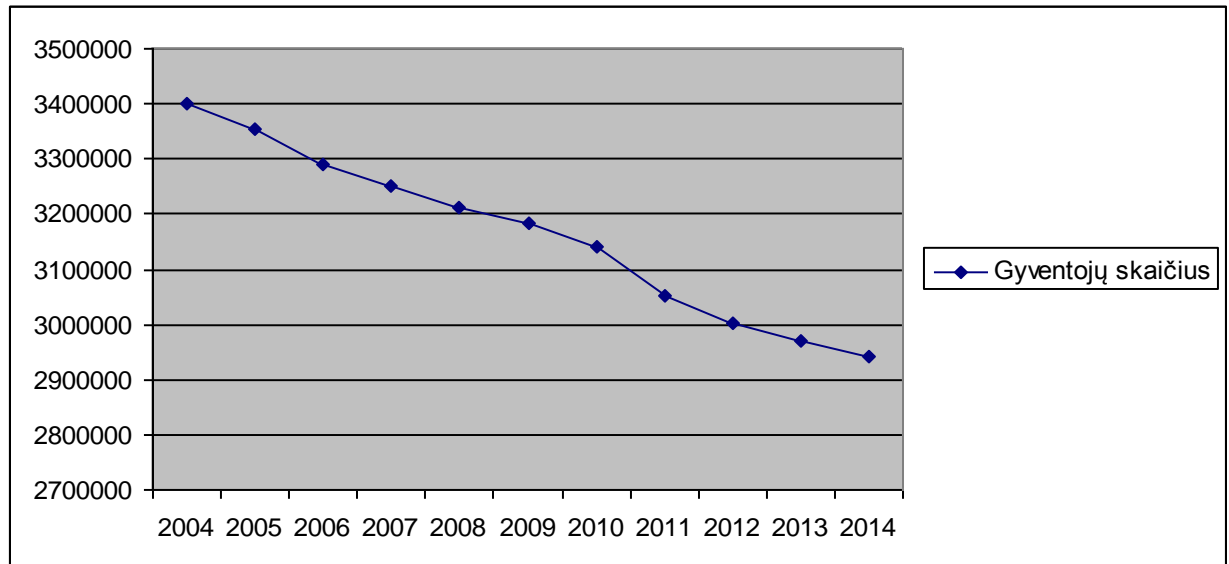
Šiame poskyryje pristatomi migracijos statistiniai duomenys Lietuvoje 2004–2014 m. Analizuojant šiuos duomenis pateikiamos migracijos procesų tendencijos ir įžvalgos. Norint įvertinti migracijos iš Lietuvos ir į Lietuvą mastą šiame poskyryje atliekama emigracijos ir imigracijos Lietuvoje analizė. Tarptautinę migraciją Lietuvoje paskatino narystė Europos Sąjungoje. Ji atvėrė Lietuvos gyventojams naujas darbo rinkas, padidino laisvo asmenų judėjimo galimybes ES šalyse

#### **3.2.1. Migracijos tendencijos Lietuvoje**

Siekiant įvertinti emigracijos mastą buvo remtasi LR Statistikos departamento surinktais duomenimis, kuris fiksuoja visus oficialiai išvykstančius asmenis. Tačiau ne visi gyventojai, išvykstantys iš Lietuvos Respublikos nuolat ar ilgesniam nei šešių mėnesių laikotarpiui, deklaruoja savo išvykimą pagal galiojantį Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymą, todėl realus emigravusių asmenų skaičius gali būti didesnis.

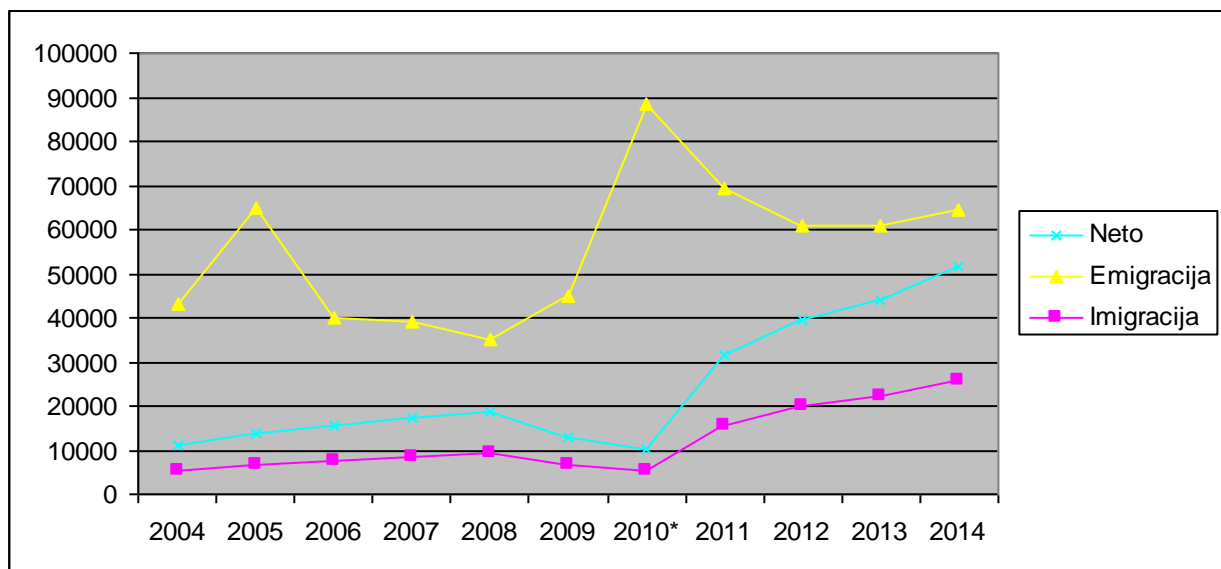
Lietuva – emigracijos valstybė. Emigracijos rodikliai tūkstančiui gyventojų yra vieni didžiausių Europos Sąjungoje. Statistikos departamento duomenimis nuo 2004 metų gyventojų skaičius sumažėjo 455 tūkst. asmenų (žr. 2 pav. )





2 pav. Gyventojų skaičius. Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Nuo 2004 metų į Lietuvą imigravo 128057, o emigravo – 469833 gyventojų (Europos migracijos tinklas, <http://123.emn.lt/>). Emigracijos iš Lietuvos srautai viršija imigracijos srautus po keletą kartų. Įdomu pastebėti, kad net ir ekonomikos augimo metu daugiau žmonių išvažiuodavo iš Lietuvos nei atvažiuodavo (žr.3 pav.). Imigracija išlieka menka ir nepajėgi kompensuoti emigracijos praradimų.



3 pav. Emigracija, imigracija, migracijos saldo Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

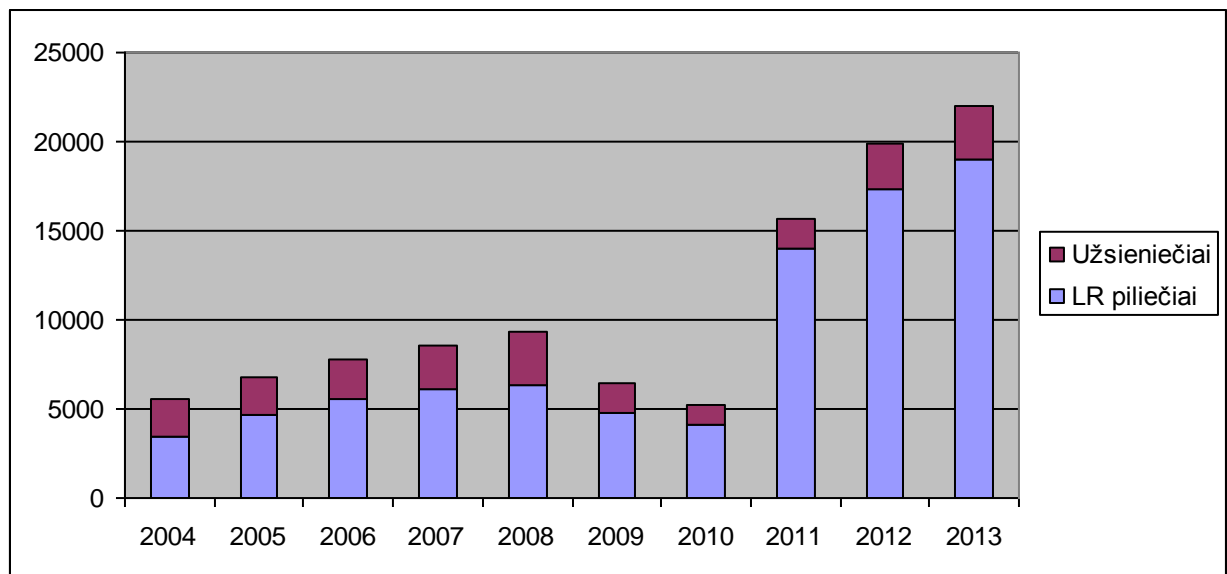
Šiame grafike pavaizduota tik deklaruota emigracija. Remiantis atlikta dinamine emigrantų skaičiaus analize matyti, jog per pastaruosius dešimt metų emigracijos mastai iš Lietuvos didėjo (emigrantų skaičius 2012 m. buvo 4,67 karto didesnis nei 2004 m.). 2006 m., 2011 m. ir 2012 m. pastebimas emigrantų skaičiaus mažėjimas, atitinkamai 19,1 proc., 35,23 proc., 23,7 proc. (žr. 2 pav.).

Viena šio mažėjimo priežasčių gali būti ekonominės situacijos gerėjimas šalyje, paskatinęs asmenis likti Lietuvoje. Visais šiais analizuojamais metais bendrasis vidaus produktas didėjo: 2006 – 15 proc., 2011 – 11,6 proc., 2012 – 6,8 proc. Didėjo ir vidutinės disponuojamos pajamos vienam namų ūkiui per mėnesį (per 2006 m. padidėjo 28,6 proc., Lietuvos statistikos departamentas 2011–2012 m. duomenų nepateikia). Gerėjanti ekonominė situacija ir daugelis kitų socialinių, psichologinių veiksnių galėjo lemti Lietuvos piliečių norą pasilikti šalyje. Taip pat mažėjančius emigracijos srautus galėjo lemti blogėjanti padėtis šalyje, į kurias norima emigruoti.

Kitais analizuojamais metais emigrantų skaičius didėjo, nors ir nevienodai sparčiai. 2010 m. fiksuojamas didžiausias emigrantų skaičius: per 2010 m. iš šalies išvyko 83 157 gyventojai (žr. 2 pav.). Viena svarbiausių to priežasčių – 2010 m. Lietuvos Respublikos Sveikatos draudimo įstatymo pakeitimas, t. y. prievolė nuolatiniams šalies gyventojams mokėti privalomojo sveikatos draudimo įmokas. Galima daryti prielaidą, kad būtent dėl šios prievolės savo išvykimą iš Lietuvos į kitas užsienio šalis deklaravo ir ankstesniais metais išvykę emigrantai, nenorėdami mokėti įmokų už sveikatos priežiūros paslaugas, kuriomis nesinaudoja. Dar viena šio didėjimo priežastis – neįveikti 2008 m. prasidėjusios krizės padariniai. Prasidėjus pasaulinei ekonomikos ir finansų krizei (2008 m.), emigrantų skaičius padidėjo 22,8 proc. 2009 m. Lietuvoje išryškėjus krizės padariniams bendras emigrantų (deklaravusių savo išvykimą ir jo nedeklaravusių) skaičius siekė 34,7 tūkst. Tokiam sparčiam emigrantų skaičiaus didėjimui įtakos turėjo ir prastėjanti gyvenimo kokybė, didėjantis nepasitikėjimas šalies valdžia bei kylantis nedarbo lygis (nuo 2008 m. iki 2010 m. nedarbo lygis šalyje pakilo 12 proc.). 2011 m. emigracijos kitimo tendencija pasikeitė: 2011 m., palyginti su 2010 m., emigrantų skaičius sumažėjo 32,23 proc. Emigrantų skaičiaus mažėjimas fiksuojamas ir 2012 m. (23,7 proc.). Tokia situacija susidarė dėl gerėjančios šalies ekonominės, socialinės, politinės situacijos ir prastėjančios tikslo šalių (pvz., Ispanijos, Airijos) padėties, jose gilėjančios krizės, sugriežtintų sąlygų emigrantams gauti socialines pašalpas kai kuriose emigracijos tikslo šalyse (pvz., Ispanijoje ir Airijoje). Gerėjančią situaciją Lietuvoje iliustruoja minimalaus atlyginimo kėlimas, realaus bendrojo vidaus produkto didėjimas, kuris 2011–2012 m. siekė atitinkamai 5,9 proc. ir 3,7 proc., eksporto augimas (2011 m. ir 2012 m. eksportas atitinkamai padidėjo 28,8 proc. ir 14,5 proc.), nedarbo lygio mažėjimas (2010 m. nedarbo lygis siekė 17,8 proc., 2012 m. sumažėjo iki 13,2 proc.). Remiantis tokiomis migracijos masto tendencijomis galima daryti prielaidą, kad šalies patiriami ekonominiai ir socialiniai nuostoliai dėl emigruojančių piliečių buvo ypač dideli, o imigruojančių piliečių sukuriama nauda (socialine ir ekonomine prasme) nekompensavo valstybės patiriamų nuostolių dėl darbo jėgos, gyventojų ir jų sukuriamo produkto netekties. Verta pažymėti, kad emigracijos mastai Lietuvoje yra kur kas didesni nei imigracijos. 2012 m. emigravusių lietuvių skaičius siekė 41 100, į Lietuvą imigravusių užsieniečių skaičius tais pačiais metais buvo vos 19 843 asmenys (iš kurių 87,47 proc. sudarė reemigrantai) (žr. 4 pav. ). Nuo 2011 metų imigracijos skaičius didėja ir didžiąją dalį sudaro iš

užsienio šalių grįžtantys Lietuvos piliečiai. 2013 metais jie sudaro net 86 proc. visų atvykstančiųjų. Tyrimo rezultatai atskleidė du labai svarbius įvykius, turėjusius įtakos 2004–2014 m. emigracijos kitimui, t. y. Lietuvos prisijungimas prie Europos Sąjungos ir 2008 m. visame pasaulyje prasidėjusi finansų ir ekonomikos krizė. Lietuvos piliečių deklaruotos emigracijos atveju (per 2005 m. emigrantų skaičius padidėjo vos 2,7 proc.). Kilus pasaulinei ekonomikos ir finansų krizei išryškėjo priešinga situacija nei įstojus į Europos Sąjungą. Ši krizė smarkiai paveikė visą Lietuvos migracijos procesą: 2010 m., palyginti su 2008 m., emigrantų skaičius padidėjo 3,9 karto, tačiau reemigracijos procesas dėl šios krizės buvo pristabdytas ir net pakrypo neigiama linkme.

Migracijos saldo Lietuvoje kiekvienais metais yra neigiamas. Tai rodo, kad imigracija turi tik simbolinę, iš dalies kompensacinę reikšmę. Nors migracijos saldo tendencijos nėra pastovios, periodiškai keičiasi, tačiau labiausiai atkreipia dėmesį 2009 m. ir 2010 m. 2009 m. padidėjęs migracijos saldo, kuris lyginant su 2008 m. išaugo daugiau nei dvigubai, t. y. 100,6 proc. ir pasiekė 15483 gyventojų. Net penkis kartus šis rodiklis padidėjo 2010 m. 2013 m. ir 2014 m. migracijos saldo mažėja. Neigiamo migracijos saldo rodiklis 2014 m. yra pats žemiausias per visą analizuojamą laikotarpį.

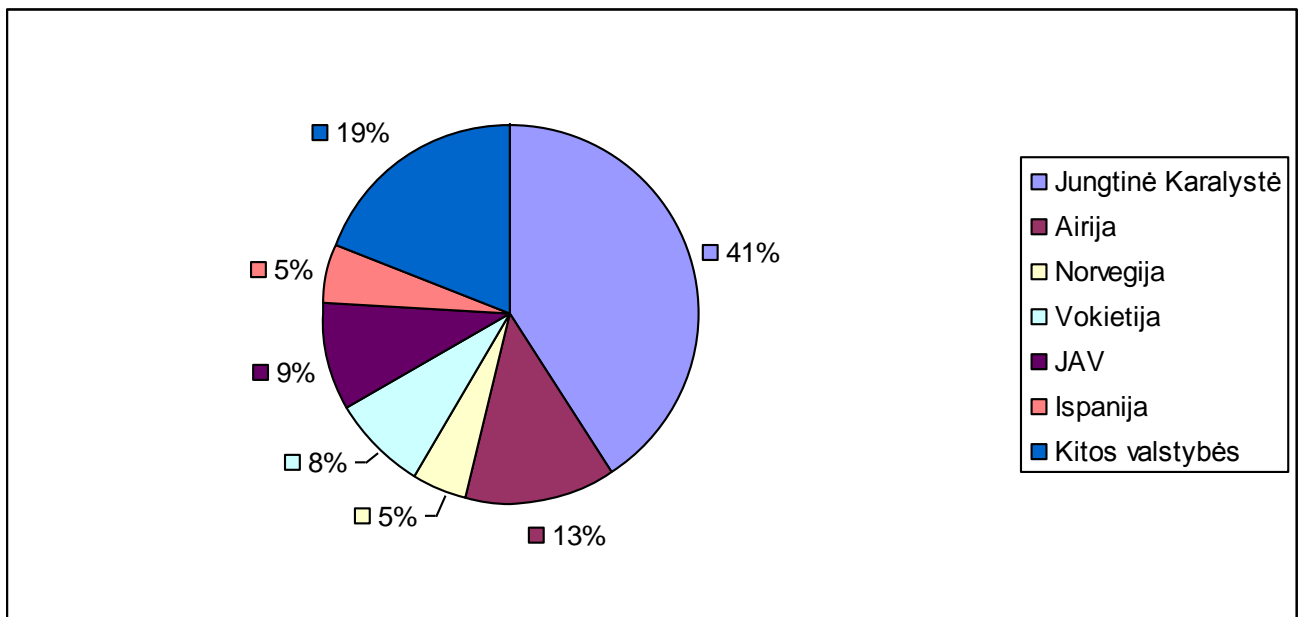


4 pav. Grįžę ir reemigravę Lietuvos piliečiai ir imigravę užsieniečiai Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Apibendrinus duomenis, galima pasakyti, kad lyginant su 2012 m., 2013 m. mažėjo emigracijos mastas (išvyko 2 tūkst. mažiau gyventojų), nežymiai augo grįžtančiųjų lietuvių skaičius (grįžo 1,5 tūkst. daugiau) ir atvykstančiųjų užsieniečių skaičius (atvyko 0,5 tūkst. daugiau). Tačiau emigracijos

mažėjimo ir grįžtamosios migracijos augimo tempai yra maži, kad juos būtų galima pavadinti aiškia tendencija.

2004 m., Lietuvai prisijungus prie ES pasikeitė pagrindinės emigracijos tikslo šalys (žr. 5 pav.). 2004–2014 m. pagrindinėmis emigracijos tikslo šalimis galima įvardyti šias Europos šalis: Jungtinę Karalystę (41 proc.), Airiją (13 proc.), Vokietiją (8 proc.), Norvegiją (5 proc.), Ispaniją (5 proc.). Nemaža dalis Lietuvos gyventojų (9 proc.) išvyko ir į Jungtines Valstijas.



5 pav. Emigracijos šalys 2004-2014 metais. Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Emigracijos srautų analizė rodo, kad daugiausia emigruoja 20–54 metų gyventojai. Jaunesnių nei 35 metai emigrantų dalis per pastaruosius keletą metų sudaro daugiau kaip 65 proc. visų emigrantų. Tad Lietuvos gyventojų struktūriniai pokyčiai dėl emigracijos yra labai ženklūs. Mažiausiai emigravo 60 metų ir vyresnių amžiaus grupės žmonių. 2006 metais stebimas emigracijos sumažėjimas visose amžiaus grupėse, išskyrus 60 m. ir vyresniu. Didžiausi pokyčiai įvyko 15-24 m. amžiaus grupėje, jaunų emigrantų sumažėjo – 53,2 proc. lyginant su 2005 m.

Nuo 2006 m. visi emigracijos pasiskirstymo pagal amžių rodikliai kilo (žr. 8 lent.). Per analizuojamus metus 30-59 m. amžiaus grupės gyventojų emigracija kasmet turėjo didžiausią poveikį bendros emigracijos srautams, nes užėmė santykinai didžiausią dalį – daugiau nei pusę visų emigravusių. Galima daryti prielaidą, kad sunki ekonominė padėtis buvo viena pagrindinių priežasčių, lėmusi šios amžiaus grupės emigracijos padidėjimą.

9 lentelė. Emigrantai, deklaruojantys išvykimą pagal amžiaus grupes.

| <i>Amžius</i> | <i>2004</i> | <i>2005</i> | <i>2006</i> | <i>2007</i> | <i>2008</i> | <i>2009</i> | <i>2010</i> | <i>2011</i> | <i>2012</i> | <i>2013</i> |
|---------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|
| <b>0–4</b>    | 1451        | 2668        | 1688        | 1784        | 1529        | 2249        | 3040        | 2137        | 1969        | 1912        |
| <b>5–9</b>    | 1268        | 1872        | 1169        | 1276        | 974         | 1290        | 2757        | 1772        | 1672        | 1749        |
| <b>10–14</b>  | 2338        | 3397        | 1243        | 1155        | 1020        | 1118        | 2686        | 1742        | 1538        | 1399        |
| <b>15–19</b>  | 5541        | 9253        | 3967        | 2985        | 1811        | 2314        | 4909        | 3823        | 2900        | 2502        |
| <b>20–24</b>  | 6939        | 12159       | 6719        | 5608        | 4478        | 6930        | 15131       | 11724       | 8435        | 7684        |
| <b>25–29</b>  | 4732        | 7283        | 4737        | 4678        | 4744        | 7248        | 18520       | 11310       | 8233        | 7145        |
| <b>30–34</b>  | 3784        | 5480        | 2732        | 2878        | 2990        | 4467        | 11964       | 6830        | 5067        | 5136        |
| <b>35–39</b>  | 3635        | 5108        | 2863        | 2660        | 2419        | 3958        | 7853        | 4648        | 3601        | 3421        |
| <b>40–44</b>  | 2829        | 4192        | 2769        | 2581        | 1783        | 3033        | 5715        | 3516        | 2667        | 2608        |
| <b>45–49</b>  | 1959        | 2426        | 1696        | 1922        | 1671        | 2566        | 4815        | 2712        | 2081        | 1988        |
| <b>50–54</b>  | 1359        | 1804        | 1258        | 1068        | 929         | 1448        | 3388        | 1999        | 1465        | 1506        |
| <b>55–59</b>  | 596         | 701         | 531         | 778         | 613         | 917         | 1610        | 960         | 711         | 805         |
| <b>60–64</b>  | 553         | 680         | 405         | 389         | 315         | 389         | 331         | 274         | 273         | 289         |
| <b>65–69</b>  | 291         | 377         | 294         | 255         | 167         | 200         | 140         | 120         | 140         | 204         |
| <b>70–74</b>  | 171         | 205         | 114         | 148         | 129         | 164         | 104         | 99          | 108         | 145         |
| <b>75–79</b>  | 144         | 161         | 114         | 89          | 63          | 89          | 72          | 70          | 91          | 111         |
| <b>80+</b>    | 101         | 119         | 91          | 129         | 115         | 120         | 122         | 127         | 149         | 214         |

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Jaunimo emigracija (15-24 m.) užima santykinai mažesnę dalį nei prieš tai aptarta išvykusių gyventojų amžiaus grupė. Ji sudaro trečdalį 25-59 m. amžiaus žmonių emigracijos srautų. 2010 m. santykinai padidėjusi iki 24,1 proc. jaunimo emigracija rodo apie šios amžiaus grupės žmonių perspektyvų paieškas užsienyje. Taip pat galima teigti, kad paspartėjo mokslo emigracija – vis didesnė jaunimo dalis renkasi studijas užsienyje. Galima daryti išvadą, kad laisvas judėjimas ES paskatino jaunas žmones išbandyti atsivėrusias naujas galimybes kitose šalyse.

2006 m. ir 2007 m. santykinai padidėjusi vaikų ir mokyklinio amžiaus jaunimo emigracija atitinkamai iki 15 proc. ir 15,7 proc. visų emigravusių rodo, kad tuo metu vyko šeimų susijungimas, tuo pačiu nutraukiami ryšiai su Lietuva.

60 m. ir vyresnio amžiaus žmonės emigruoti linkę mažiau ir sudaro mažiausią paliekančių Lietuvą dalį, nuo 2004 m. neviršijančią 4 proc. Nuo 2006 m. padidėjusi vyresnio amžiaus emigrantų santykinė dalis rodo, kad emigrantai, apsisprendę įsikurti kitoje šalyje ir nebegrįžti į Lietuvą, pasikviečia pas save ir tėvus – vyresnio ir pensinio amžiaus žmones.

Apibendrinant galima teigti, kad įstojimas į ES labiausiai įtakojo jauno amžiaus gyventojų emigracijos padidėjimą.

*Apibendrinant duomenis, galima pasakyti, kad Lietuva yra emigracijos valstybė. Emigracijos iš Lietuvos srautai viršija imigracijos srautus po keletą kartų, įstojimas į ES labiausiai įtakojo jauno amžiaus gyventojų emigracijos padidėjimą, pasikeitė pagrindinės emigracijos tikslo šalys. Nuo 2012 m. pradėjo mažėti emigracijos mastai, nežymiai augo grįžtančiųjų lietuvių skaičius ir atvykstančiųjų užsieniečių skaičius. Tačiau emigracijos mažėjimo ir grįžtamosios migracijos augimo tempai yra maži, kad juos būtų galima pavadinti aiškia tendencija.*

### **3.2.2. Migracijos politikos emigrantų ir imigrantų (reemigrantų) atžvilgiu probleminės sritys**

Lietuvos nacionalinėje diskusijoje migracija dažnai priskiriama prie nacionalinio saugumo klausimų. Tam pagrindą davė tai, kad migracija buvo pripažinta viešąja problema ir taip pateko į viešosios politikos darbotvarkę. Migracijos reiškinio priskyrimas nacionalinio saugumo klausimams rodo, kad ši Lietuvos problema atkreipė tiek visuomenės, tiek politikų dėmesį bei įgavo vieno iš politikos prioritetų statusą. Žvelgiant iš laiko perspektyvos, Lietuvos viešoji politika migrantų atžvilgiu jau praėjo keletą etapų. Per tą laikotarpį emigracijos klausimais buvo plačiai diskutuojama, atliekama daug mokslinių tyrimų, o ir pasirodė pirmasis dokumentas (EMRS), aiškiai nustatantis Lietuvos ekonominės migracijos politikos tikslus, uždavinius bei veiklos priemones. Negalima užmiršti ir 2011 m. patvirtintos „Globalios Lietuvos“ programos. Ne mažiau svarbu įvertinti šių programų sėkmę, trūkumus bei nustatyti galimas tolimesnės migracijos politikos kryptis. Į šiuos klausimus bus ieškoma atsakymų remiantis specialistų interviu metu išsakytomis nuomonėmis.

**Programų žinomumas.** Siekiant įvertinti valstybės politiką buvo užduotas klausimas apie vykdomas valstybės programas emigrantų, imigrantų atžvilgiu. Pasak I. Budginaitės (2012) ekonominio sunkmečio laikotarpiu įvyko daug pokyčių, o ir užtrukęs naujų iniciatyvų (pvz., „Globalios Lietuvos“ programa) kūrimo procesas nulėmė tai, kad realių valstybės veiksmų emigrantų atžvilgiu sumažėjo. Be to, dėl sustojusio EMRS programos įgyvendinimo, nebuvo tęsiamas informavimo priemonių tobulinimas bei specialių programų vystymas.

Mažą programų žinomumą nulemia ir tai, kad dažnai programos yra skirtos tik tam tikroms specifinėms žmonių grupėms: *„Jeigu programa veikia, tai bet kokių atveju veikia tik labai konkrečiose situacijose ir labiau mikro lygmeny.[...] apie jas sužinoma tik susidūrus su konkrečiomis aplinkybėmis. Pavyzdžiui, jei turi vaikų ir planuoja sugrįžti, tai ir susiduri su valstybės pastangomis padedant susitvarkyti dokumentus, integruojant vaikus į gyvenimą Lietuvoje. Tačiau apie tai paklausus žmonių, kurie neturi vaikų, jie gi nieko nežinos apie tokią pagalbą, bet tai nereiškia, jog tai bloga priemonė. Tai rodo, kad priemonės nėra masinės, todėl gal nėra taip lengvai pastebimos. Jos sprendžia labiau konkrečias problemas“* (Ekspertas 4). Atsižvelgiant į šią nuomonę, galima daryti išvadą, jog nėra

visiškai tikslinga vertinti programų žinomumą bei valstybės pastangas neatsižvelgiant į tai, kiek kiekvienam yra aktualus konkrečios programos įgyvendinimas.

Ekspertas 2 taip pat palaiko nuomonę, kad svarbiausia yra politinė valia. Ši valia turi pasireikšti ne tik kalbomis, bet ir konkrečiais darbais. Eksperto teigimu, *„jei politikai rimtai kalba apie politinę valią, kurią jie propaguoja, šitie žodžiai turi būti paremti jų konkrečiais veiksmais“*.

Tai, jog apie vykdomas programas žino ne visi migrantai iš dalies galima paaiškinti tuo, kad programos pradėtos vykdyti pakankamai neseniai, o ir dažniausiai yra skiriamos tik tam tikroms tikslinėms grupėms, todėl negalima atmesti tikimybės, jog daugelis tiesiog dar nespėjo pastebėti valstybės pastangų.

**Politinės valios trūkumas.** Respondentai įsitikinę, kad nors politikai dažnai mėgsta pasisakyti emigracijos klausimais, bet per mažai rodo iniciatyvos imantis konkretesnių veiksmų. Eksperto 2 nuomone, *„jei politikai rimtai kalba apie politinę valią, kurią jie propaguoja, šitie žodžiai turi būti paremti jų konkrečiais veiksmais. Dažnai sakau, kad nėra politinės valios. Dabar vėl laikomasi nuomonės, kad vykdančioji valdžia viską išspręs, o politikai sėdės sau rankutes sukišę į kišenes. Taip būti negali“*

**Nepakankamas politikos tęstinumas.** Nors nuoseklios migracijos politikos poreikis atsirado tik 2005-2006 m., bet nuo to laiko Lietuvos viešoji politika migrantų atžvilgiu jau spėjo pereiti keletą etapų. 2007 m. buvo priimta Ekonominės migracijos reguliavimo strategija (EMRS), kurioje vienu iš pagrindinių siekių buvo numatytas poreikis susigrąžinti emigrantus. Šios programos nuostatose buvo numatytas programos atnaujinimas kas dvejus metus, tačiau 2009 m. Ekonominės migracijos reikalų komisija taip ir nepatvirtino naujo EMRS įgyvendinimo plano 2010-2012 metams. To pasekoje EMRS įgyvendinimas buvo *de facto* nutrauktas, nors EMRS nuostatose šios strategijos galiojimas turėjo baigtis tik 2012 m. Kita programa buvo patvirtinta tik 2011 m. „Globalios Lietuvos“ programoje jau nėra orientuojamasi į grįžtamosios migracijos skatinimą, o pagrindinis dėmesys sutelkiamas į glaudesnių ryšių su užsienyje gyvenančiais lietuviais palaikymą.

Kalbant apie „Globalios Lietuvos“ programą, ji susilaukė labai daug kritikos nuo pat jos kūrimo pradžios. Labai skirtingas šios programos vertinimas atsispindi ir ekspertų nuomonėse. Ekspertas 2 labai kritiškai vertina „Globalios Lietuvos“ programą. Jo nuomone, ši programa yra netikslinga todėl, kad yra nukreipta tik į asmenis, kurie yra išvažiuavę, o visiškai nesistengiama suvaldyti emigracijos iš Lietuvos: *„Aš tai atvirai pasakius esu pakraupęs nuo „Globalios Lietuvos“ strategijos. Juk tai yra strategija, kaip sunaikinti Lietuvą [...] remiantis šia strategija lietuviai pradeda rūpėti tik tada, kai jis peržengia Lietuvos sienas. Jis tada tampa šitos strategijos objektu, o iki to laiko nereikia rūpintis tais, kurie čia liko. Čia yra košmaras. [...]Visų pirma reikia pasakyti tai, kad paskutinė Vyriausybė, turiu omenyje Kubiliaus, iš viso jokios emigracijos ar migracijos politikos nevykdė. Tiesiog ar jų ideologija tokia, ar vidinis įsitikinimas toks buvo, kad migracijos nereikia valdyti, viskas susiklostys savaime.[...]“*

*Toliau keturių metų laikotarpis tuščias, absoliučiai nieko, jokių politinių sprendimų, politinių vertinimų to, kas vyksta, tiesiog viskas vyko laisva eiga.“*

Ekspertas 3 patvirtina, kad „Globalios Lietuvos“ programos tikslas yra visai kitoks nei prieš tai buvusios EMRS programos. Ši programa nėra skirta reguliuoti migraciniams procesams, bet siekia telkti užsienio lietuvius bendrai veiklai ir sudaryti sąlygas įsitraukti į Lietuvos valstybės gyvenimą. Pasak eksperto, *„[...]programa remiasi „Globalios Lietuvos“ idėja, kuri yra grįsta suvokimu, kad esame viena Lietuvos tauta ir kiekvienas motyvuotas lietuvis ar su Lietuva save siejantis asmuo yra svarbus ir reikalingas Lietuvai, nesvarbu kur jis dirbtų ir gyventų. Kiekvienas savo žiniomis, idėjomis ir patirtimi gali prisidėti prie valstybės ir visuomenės pažangos. Ši idėja įtvirtinta „Globalios Lietuvos“ – užsienio lietuvių įsitraukimo į valstybės gyvenimą – kūrimo 2011 – 2019 m. programoje, kuria siekiama sutelkti Lietuvos diasporą Lietuvos valstybės stipinimui ir jos vardo garsinimui. „Globalios Lietuvos“ programos tikslas – stiprinti pasaulio lietuvių ryšius su Lietuvos valstybe, sudaryti užsienio lietuviams sąlygas dalyvauti valstybės viešajame gyvenime ir skatinti jų įsitraukimą į Lietuvoje vykstančius procesus.“* Vertindamas „Globalios Lietuvos“ programą ekspertas 4 palaikė tarpinę poziciją. Jo nuomone, „Globalios Lietuvos“ programa atitiko to laikotarpio šalies padėtį, nes „Globalios Lietuvos“ idėjos plačiau pasireiškė ekonominės krizės laikotarpiu, tad siekti skatinti reemigraciją būtų netikslinga vien dėl to, kad Lietuvoje ekonominė padėtis vis blogėjo: *„Kažkaip gana natūraliai buvo pereita prie „Globalios Lietuvos“ idėjos.[...] sakyčiau, kad tarkim devintais metais kalbėt apie žmonių grąžinimą į Lietuvą, kurioje yra didelis nedarbas, turbūt neatrodė nei labai realu, nei labai reikalinga ar įmanoma. Ir nors šioje programoje nėra deklaruojamas tikslas, kad būtinai reikia skatinti emigrantus sugrįžti, bet po tuo slepiasi idėja, kad dalis jų anksčiau ar vėliau turėtų grįžti, jei ne fiziškai, tai bent investicijomis, žiniomis ir t.t.“*

Apie naują programą pradėta kalbėti 2012 m. pabaigoje į valdžią atėjus naujai Vyriausybei. Ši Vyriausybė 2014 m. parengė naujas migracijos politikos gaires. Tikėtina, kad su šia programa prasidės dar vienas migracijos politikos etapas. Vertindamas naujos Vyriausybės siekį parengti naują programą Ekspertas 2 palaiko Vyriausybės sprendimą vėl imtis konkrečių priemonių susigrąžinant emigrantus, tačiau neigiamai vertina tai, kad siekiama kurti naują strategiją: *„Atrodytų sveikintinas poelgis, tačiau atkreiptinas dėmesys, kad neatsižvelgiama į anksčiau veikusių struktūrų darbo rezultatus. Lietuvoje nepriimta keičiantis Vyriausybėms vykdyti politikos perimamumą. Naująją Vyriausybę kritikuoju vien todėl, kad nesinaudoja tuo, ką turi Lietuva jau sukūrusi, parengusi kažkokius dokumentus, kuriuos tereikia išplėtoti. Kam reikia kurti naują komisiją, jei senosios niekas nepanaikino?! Yra paruošti nuostatai, yra paskirtos atsakingos institucijos ir t.t Tereikia naudotis tuo sukurtu darbu ir viskas.“*

Lietuvos pramonininkų konfederacijos atstovas V. Kudzys teigia, jog šis *„dokumentas nebuvo nei svarstytas, net nebuvo pristatytas verslo visuomenei“*. Pasak jo, Migracijos gairėse yra pakankamai daug vietų, kurias reikėtų sukonkretinti. *„Projekto apimtis – 22 lapai, iš jų 14 puslapių – esamos*



*padėties aprašymas. Ir tik likusiuose aštuoniuose puslapiuose kažkas bandyta parašyti, bet tai bendros frazės, lozungai. Iš esmės šis dokumentas yra sukurtas valdžios institucijų kabinetuose, nors migracijos procesai, tiek dėl išvykstančios, tiek dėl atvykstančios darbo jėgos daugiausia įtakos turi verslui, pramonei“.*

Swedbank analitikas N. Mačiulis išsakydamas nuomonę apie Migracijos gaires pasigenda dėmesio imigracijai: „*migracijos politikos gairėse atsargiai tarp eilučių užsimenama ir apie tai, kad bus bandoma paskatinti imigraciją – sudaryti palankesnes sąlygas įsidarbinti užsienio specialistams“.*

Per pakankamai trumpą laiką Lietuvoje buvo sukurtos net kelios strategijos, tačiau tai turi tiek plusų, tiek minusų. Strategijų kaita gali būti teigiamas veiksnys tuo atžvilgiu, kad atnaujinamos priemonės geriau atspindi šalies ekonominę padėtį bei žmonių poreikius, bet negalima nepastebėti, kad naujų strategijų bei planų kūrimas užima pakankamai daug laiko, reikalauja nemažų investicijų, o svarbiausia tai, kad sistemingos politikos nebuvimas gali būti viena iš priežasčių, kodėl iki šiol nepavyksta ženkliai sumažinti išvykstančių iš Lietuvos skaičių bei paskatinti grįžtamąją migraciją.

**Politinis nesusikalbėjimas** - tai dar viena esminė problema, kuri neužtikrina sistemingo politikos įgyvendinimo. Ekspertai pastebėjo, kad Lietuvoje dažnai pasitaiko situacijų, kai nors Vyriausybė vienu iš prioritetinių politikos klausimų laiko emigracijos stabdymą, bet tuo pačiu metu Seime priimami sprendimai, kurie nors ir netiesiogiai, bet skatina emigraciją iš Lietuvos. Ekspertas 2 kaip pavyzdį pateikia aukštojo mokslo reformą: „*Kyla klausimas, ar koalicijos partneriai yra pasirengę dirbti vienodai darniai, taktas į taktą? [...] Jei koalicija vadovauja Vyriausybei, ji turi daryti kažkokią įtaką ir Seimui. O koks numatytas Seimo vaidmuo emigracijos klausimu? Vyriausybė kovos su emigracija, o Seimas priiminės įstatymus, kurie skatins emigraciją? Seimas ir turi turėti kažkokių įsipareigojimus. Aš manau, kad turėtų būti sukurtas, kad ir Emigracijos reikalų komitetas, kuris įvertintų įstatymų projektus būtent per emigracijos prizmę. Jau mes turim pakankamai buvusios Vyriausybės pavyzdžių. Ar metas buvo didžiausiu emigracijos piko metu priiminėti įstatymą, kuris aukštąjį mokslą padarė mokamą?! O dabar visi už galvos susiėmę, kad jaunimas važiuoja iš Lietuvos“.*

Šiuo atveju kaip sektingas pavyzdys gali būti paminėta Airijos politika. Mokslininkai teigia, kad vienu iš ilgalaikių Airijos ekonomikos augimo veiksnių ir buvo didelės investicijos į švietimo sistemą. Užtikrinus tikslingą švietimo sistemos veikimą, studijas pabaigė daug aukštos kvalifikacijos studentų, kurie vėliau prisidėjo prie informacinių technologijų, farmacijos, medicinos bei kitų sektorių plėtros. Ekspertų nuomone, institucijų nesusikalbėjimą lemia ir tai, kad už migracijos politikos įgyvendinimą atsakingos įvairios institucijos ir nėra visą migracijos politikos formavimą bei įgyvendinimą kontroliuojančios įstaigos: „*Lietuvoje taip susiklostė, kad emigracijos ir imigracijos klausimai yra pavesti skirtingoms institucijoms (emigracija – Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, o imigracija – Migracijos departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos)“ (Ekspertas 2). Tokio funkcijų išskirstymo tarp ministerijų, departamentų ir kitų institucijų rezultatas, pasak Eksperto 1, yra tas, kad*

„dauguma pilnai neatlieka savo darbų, arba tas darytas kažkoks neglobalus“. Atlikta analizė rodo, kad ne tik strategijų bei programų nuostatos, bet ir įgyvendinimo veiksmingumo gerinimas gali ženkliai prisidėti prie migracijos procesų stabilizavimo. Siekiant optimalaus rezultato turi būti atsižvelgiama į programų tęstinumą, įstaigų bendradarbiavimo ir kontrolės tobulinimą bei į sistemingą tikslų siekimą.

### 3.2.3. Pakeitimai migracijos politikoje

Kalbinti ekspertai mano, kad būtina pertvarka valstybės viduje. Jų teigimu, tik atlikus konkrečius darbus šalies viduje (pvz. sukūrus daugiau darbo vietų), galima bandyti kreiptis į jau išvykusius. „Reikia tiesiog kurti darbo vietas, o tada jau galima bandyti kreiptis į tuos išvykusius lietuvius, kad grįžtų į Lietuvą. [...]Reikia galvoti apie tai, kaip kurti darbo vietas. Jei tu prikallini kokį galingą investitorių, tada jau gali važiuoti į Angliją ar Airiją ir kviešti tuos žmones.“ (Ekspertas 1).

Šiai nuomonei taip pat pritaria Ekspertas 2: „Be jokios abejonės, problemos čia Lietuvoje, ne jos išvažiuoja, reikalingas problemos sprendimas čia. Kai problemos bus sprendžiamos, žmonės ten pamatys. Bet esmė tame, kad jei dar ilgiau bus laukiama bei atidėliojami konkretūs veiksmai, tai teks atsisveikinti su tais, kurie jau yra išvykę. Ypač su tais, kurie išsivežę šeimas, vaikus ir visa kita.“ Šis ekspertas taip pat pabrėžia tai, kad į užsienį išvažiavus visoms šeimoms, nuo pirmos minutės prasideda jų integracijos į tenykštį gyvenimą procesas. Vaikai pradeda lankyti darželius, mokyklas, bendrauja su kitų tautybių žmonėmis, tad kuo ilgiau šeimos gyvens užsienyje, tuo mažesnė tikimybė, kad jie sugrįš į Lietuvą, o jei ir sugrįš, tai gali iškilti problemų vėl prisitaikyti prie gyvenimo Lietuvoje.

Čia galima išvelgti dar vieną galimą Lietuvos politikos kryptį – sudaryti palankesnes sąlygas greitesnei integracijai sugrįžus. Kalbant apie reikalingą pagalbą grįžusių moksleivių integracijai, būtina paminėti, kad priemonių planas šiai problemai spręsti jau buvo numatytas ir EMRS strategijoje. Kaip rodo VPVI atlikto tyrimo rezultatai, ši programos dalis buvo pakankamai sėkmingai įgyvendinta – sukurtos išlyginamosios klasės, parengti specialūs vadovėliai, sudarytos sąlygos mokytis nuotoliniu būdu. Vis dėlto dalis emigrantų susiduria su informacijos apie vaikų integracijos į Lietuvos švietimo sistemą stoka bei mokymo proceso organizavimu, tad nors geri politikos pagrindai jau yra padaryti, reikalinga dar tobulinti šią sistemą. Kaip jau minėta anksčiau, Lietuvos viešoji politika migrantų atžvilgiu praėjo keletą etapų. Buvo kuriamos ir įgyvendinamos net kelios programos, bet realaus situacijos pagerėjimo nematyti – nejaučiamas ženklus emigracijos mąsto sumažėjimas ar grįžtamosios migracijos padidėjimas. Tai leidžia daryti prielaidą, kad iki šiol valstybės vykdyta politika nebuvo pakankamai sėkminga. Būtent tokia prielaida ir verčia ieškoti atsakymo į klausimą, ar įmanoma tokia valstybės politika, kuri sėkmingai skatintų grįžtamąją migraciją?!

Atsakydamas į šį klausimą ekspertas 4 išsakė nuomonę, jog esminė problema ta, kad per daug yra tikimasi iš kažkokių tiesioginių migracijos programų: „*Aš vėlgi nesu tikras, kiek jie intensyviai domisi tuo, ką Lietuva daro, kokios yra konkrečios priemonės. Niekas gi nesėdi ir neieško informacijos apie priemonių įgyvendinimą. Realiai žino nebent tik apie tas priemones, kurios yra labai išviešinamos. [...] O ir pakeisti migracijos srautus yra gana naivus tikslas. Taip pat naivus buvo Ekonominės migracijos reguliavimo strategijoje numatytas siekis, kad 2012 m. Lietuvos piliečių migracijos saldo būtų lygus nuliui. Aš nemanau, kad yra konkrečių migracijos politikos priemonių, kurios gali tai pasiekti, na nebent uždarytumėm sienas. Kadangi tai nėra įmanoma, tai realiai nuo ekonomikos, nuo šalies vystymosi priklauso tokių tikslų pasiekimas. Ir dėl to yra labai sunku atsakyti į klausimą, ar migracijos politika yra sėkminga, ar ne. Ji iš principo negali sustabdyti, suvaldyti... jei ekonomika Lietuvoj vėl pradės kilti, jei pamažu Lietuvoj gyvenimo kokybė gerės, augs žmonių pajamos tai savaimė daugės grįžtančių, mažės išvykstančių“.*

Tokiai nuomonei pritaria ir Ekspertas 1. Jo teigimu, jei nebus sukurta darbo vietų pačioje Lietuvoje, tai jokios programos negalės paskatinti grįžtamosios migracijos: „*ir čia labai susiję su tuo, kad valstybė, praktiškai nesukurdama darbo vietų Lietuvoje, negali šiuo metu reguliuoti migracijos arba, sakykim, sulaukyti tą jauną darbingo amžiaus žmogų Lietuvoj“.*

Remiantis ekspertų nuomonėmis ir strateginių dokumentų bei jų priemonių planų analize, galima daryti išvadą, kad būtent tik esminių šalies problemų sistemingas sprendimas gali labiausiai prisidėti prie išvykusiųjų apsisprendimo sugrįžti, o konkrečių emigrantams skirtų priemonių reikšmė yra daugiau simbolinė. Tačiau nors iki šiol vykdytos programos ir neturėjo didelės reikšmės reemigracijos skatinimui, negalima paneigti fakto, kad emigrantams labai svarbu jausti valstybės dėmesį. Interviu metu ekspertai nurodė, kad didesnis valstybės dėmesys turi būti skiriamas emigrantui sugrįžus, nes tuo metu „*valstybė turi puikią galimybę parodyti, jog išeivis yra laukiamas“.* Ekspertas 4 taip pat akcentavo, kad geriausia dėmesį užsienyje gyvenantiems išeiviams rodyti per pastangas įsiklausyti į jų problemas ir pagalbą jas sprendžiant: „*[...]kalbant apie valstybės politiką, sakyčiau, kad didžiausia pridėtinė vertė yra simbolinė komunikacija, t.y. ieškoti priemonių, kurios sakytu, kad mes norim, jog jūs sugrįžtumėt arba palaikytumėt ryšį t.y. informacijos pateikimas ir kuo lengvesnis jos prieinamumas, kad žmogus žinotų ką ir kaip daryt. Taip pat turbūt svarbus lituanistinis švietimas tam, kad išlaikytumėt tų žmonių kažkokį lietuvišką aktyvumą.“*

Respondentų nuomonių analizė rodo, kad migracijos procesus valstybė veikti gali tik vykdydama tikslingą intervenciją bei į ilgalaikį poveikį orientuotas kompleksines reformas. Vien į išvykusiųjų nukreipta politika nepadės išspręsti migracijos problemos, nes sėkmingos politikos pagrindas yra sistemingas šalies vidaus problemų sprendimas, o būtent išvykusiesiems skirtos programos turi atlikti daugiau pagalbinę funkciją. Jiems turi būti sudaromos galimybės gauti išsamią informaciją bei kompetentingą pagalbą. Taip pat turi būti atsižvelgiama į emigrantams itin svarbių klausimų

sprendimą. Šiuo metu ypač aktualūs klausimai – dvigubos pilietybės suteikimas bei galimybė balsuoti internetu. Tik jausdami valstybės palaikymą bei pagalbą sprendžiant kylančias problemas, užsienyje gyvenantys lietuviai laikys save Lietuvos dalimi ir galbūt ateityje sugrįš į gimtinę.

## IŠVADOS

1. Mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad migracija klasifikuojama pagal judėjimo priežastis, laiką, vietą, teisinį statusą. Pagrindinėmis migracijos sudėtinėmis dalimis yra emigracija ir imigracija, o šių dviejų kintamųjų valdymo priemonės vadinamos migracijos politika. Priklausomai nuo to, kokias valdymo priemones pasirenka valstybė, priklauso migracijos politikos įgyvendinimo kryptys. Lietuvos migracijos politika yra įtakojama Europos Sąjungos vykdomos migracijos politikos. Lietuva į tarptautinės migracijos procesus įsijungė atkūrus Nepriklausomybę, o migracijos politika kito pagal migracinę gyventojų elgseną. Ilgą laiką Lietuva neturėjo konkrečios migracijos strategijos ir tik padidėjus migracijos srautams imta įgyvendinti įvairias programas. Teoriškai išvelgiamos teigiamos ir neigiamos emigracijos pasekmės (nedarbo mažėjimas, uždirbtų lėšų investavimas, gyventojų skaičiaus mažėjimas, kvalifikuotų specialistų praradimas). Emigracijos priežastys Lietuvoje skirstomos į „stūmimo“ ir „traukos“ jėgų, o grįžtamąją migraciją skatina socialiniai-kultūriniai ir ekonominiai veiksniai. Nepriklausomos Lietuvos migracijos politika skirstoma į tris – keturis laikotarpius: Lietuvos išėivijos politika ir migracijos politikos užuomazgos (1990 - 2006 m.), ekonominės migracijos reguliavimo pradžia (2007-2008 m.), „Globalios Lietuvos“ kūrimas (nuo 2009 m.) bei 2013 m. pradėtas kurti naujas darbo jėgos susigrąžinimo planas. Migracijos politika Lietuvoje apibūdinama kaip imigraciją ribojanti politika. Ekonominio pakilimo metu parengta ekonominės migracijos strategija buvo apibūdinama kaip „selektyviai atvira“ imigracijos politika.
2. Atlikus migracijos rodiklių analizę 2004-2014 metais, emigracijos rodikliai tūkstančiui gyventojų yra vieni didžiausių Europos Sąjungoje. Emigracijos iš Lietuvos srautai viršija imigracijos srautus po keletą kartų. Tokią situaciją lėmė blogėjanti ekonominė situacija. Imigracija išlieka menka ir nepajėgi kompensuoti emigracijos praradimų. Nuo 2004 metų didėję emigracijos srautai, 2012 metais pradėjo mažėti. Pagrindinėmis emigracijos tikslo šalimis įvardijamos šios Europos šalys: Jungtinė Karalystė, Airija, Vokietija, Norvegija, Ispanija. Daugiausia emigruoja 20–54 metų gyventojai, mažiausiai 60 m. ir vyresni. Tokie rezultatai rodo, kad įstojimas į ES įtakojo jaunų piliečių emigraciją.
3. Interviu metu nustatyta, kad specialios valstybės politikos priemonės išvykusiųjų atžvilgiu yra per daug sureikšminamos, nes vien į išvykusiuosius nukreipta politika nepadės išspręsti migracijos problemos. Sėkmingos politikos pagrindas yra sistemingas šalies vidaus problemų sprendimas, o būtent išvykusiesiems skirtos programos turi atlikti daugiau pagalbinę funkciją. Jiems turi būti sudaromos galimybės gauti išsamią informaciją bei kompetentingą pagalbą. Taip pat turi būti atsižvelgiama į emigrantams itin svarbių klausimų sprendimą. Tyrimo metu

taip pat pastebėta, kad politikos programų efektyvumą neigiamai veikia pačios politinės sistemos problemos. Politikai dažnai tik kalba apie būtinybę imtis konkrečių veiksmų emigracijos suvaldymui, tačiau retai kada imasi politinės iniciatyvos. Taip pat galima teigti, kad Lietuva iki šiol dar nėra suformavusi aiškios politinės pozicijos migrantų atžvilgiu, politikai trūksta sistemiškumo bei vykdomų programų tęstinumo. Siekiant efektyviai spręsti migracijos problemas ekspertai siūlo esmines pertvarkas šalies viduje (darbo vietų kūrimas), sukurti palankesnes sąlygas grįžusiųjų integracijai, efektyviau spręsti itin svarbius emigrantams klausimus.

## LITERATŪRA

1. Ambrozaitienė, D. (2013). Lietuvos gyventojų tarptautinė migracija. Vilnius: Lietuvos Statistikos departamentas.
2. *Apie Europos Sąjungos politiką. Migracija ir prieglobstis* (2013). Europos sąjunga. [žiūrėta 2014 10 11]. Prieiga per internetą: <[http://europa.eu/pol/index\\_lt.htm](http://europa.eu/pol/index_lt.htm)>
3. Barcevičius, E. ir kt. (2005) Mokslinis tyrimas: Ekonominių migrantų skatinimo grįžti į tėvynę priemonės. Mokslinis tyrimas. Viešosios politikos ir vadybos institutas, Vilnius.
4. Barcevičius, E. ir kt. (2009). Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos efektyvumo įvertinimas. I etapo galutinė ataskaita. Vilnius: Viešosios politikos ir vadybos institutas.
5. Barcevičius, E. ir kt. (2009). Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos efektyvumo įvertinimas. II etapo galutinė ataskaita. Vilnius: Viešosios politikos ir vadybos institutas.
6. Barcevičius, E., Žvalionytė, D. (2012). *Užburtas ratas?: Lietuvos gyventojų grįžtamoji ir pakartotinė migracija*. Vilnius.
7. Beresnevičiūtė, V., Leončikas, T., Žibas, K. (2009). Lietuvoje gyvenančių migrantų integracijos politikos vertinimo principai ir rodikliai: išvados ir rekomendacijos. *Etniškumo studijos 2009/2*, 111-127
8. Bitinas, B. (2006). *Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas*. Vilnius.
9. Bitinas, B., Rupšienė, L. ir Žydžiūnaitė, V. (2009). *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėda
10. Czaika, M., de Haas H. (2011). *The Effectiveness of Immigration Policies: A Conceptual Review of Empirical Evidence*. IMI Working Papers Series, 2011, No. 33. [žiūrėta 2014-10-11]. Prieiga per internetą: <<http://www.imi.ox.ac.uk/pdfs/imi-working-papers/wp-11-33-the-effectiveness-ofimmigration-policies>>.
11. Castles, S. (2007). The factors that make and unmake migration policies, *Rethinking Migration. New Theoretical and empirical perspectives*. Berghahn Books, New York.
12. Damulienė, A. (2013). Migracijos problema Lietuvoje ir jos įtaka šalies ekonomikai.. *Business systems and economics Vol 3(1)*, 106-118.
13. *Dėl emigrantų rauda, o imigraciją visai pamiršo*. [žiūrėta 2014 09 30]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrytas.lt/verslas/izvalgos-ir-nuomones/del-emigrantu-rauda-o-imigracija-visai-pamirso.htm>>
14. Glinskienė, R., Petuškienė, E. (2009). Pasaulinės ekonominės krizės poveikis lietuvių reemigracijos ir protų nutekėjimo procesams. *Ekonomika ir vadyba*, 763-771.
15. Jančaitytė, R., Valavičienė, N., Augutienė, R., Prakapas, R. (2009). Tarpkultūrinės kompetencijos didinimas bei įvairovės valdymo gebėjimų stiprinimas. [žiūrėta 2014 10 15]. Prieiga per internetą: <[http://www.iom.lt/documents/tarpkulturines\\_kompetencijos.pdf](http://www.iom.lt/documents/tarpkulturines_kompetencijos.pdf)>
16. Janušauskas, A. ir kt. (2009). Šiuolaikiniai migracijos procesai ir jų įtaka Lietuvos darbo rinkai. *Vadyba. Journal of Management*, 14 (2), 19-24.
17. Junevičius, A., Leveckytė, E. (2014) Lietuvos migracijos politika trečiųjų šalių piliečių atžvilgiu: patirtis ir tendencijos. *Viešoji politika ir administravimas*, 2014, T. 13, Nr. 1, 149-162
18. Karalevičienė J., Matuzevičiūtė, K. (2009). Tarptautinės emigracijos ekonominių priežasčių analizė Lietuvos pavyzdžiu. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 1 (14), 143-151

19. Kardelis, K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai
20. Kripaitis, R., Romikaitytė, B. (2005). *Tarptautinė darbo jėgos migracija: jos esmė, formos ir ją sąlygojantys veiksniai*. [žiūrėta 2014 09 30]. Prieiga per internetą: <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB/0001:J.04~2005~1367163451255/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>
21. Kuzmickaitė, D. (2004). *Teoriniai tarptautinės migracijos diskursai*. [žiūrėta 2014 09 30]. Prieiga per internetą: <[http://www.civitas.lt/files/Konferencija\\_Emigracija\\_04\\_12\\_02\\_pranesimai.pdf](http://www.civitas.lt/files/Konferencija_Emigracija_04_12_02_pranesimai.pdf)>
22. Lietuvos migracijos politikos gairės. *Tar*. 2014, Nr. 722
23. Lietuvos imigracijos politikos gairės. *Žin*. 2008, Nr. 143-5706
24. *Lietuvos valstybės ilgalaikė strategija lietuvių emigracijos ir išėvijos atžvilgiu. Mokslinis tyrimas (2006)*. Strateginių studijų centras. Vilnius.
25. *Lietuvių emigracija: problema ir galimi sprendimo būdai (2005)*. Vilnius: Pilietinės visuomenės institutas. [žiūrėta 2014 09 30]. Prieiga per internetą: <[http://www.civitas.lt/files/Tyrimas\\_Lietuviu\\_emigracija\\_Studija.pdf](http://www.civitas.lt/files/Tyrimas_Lietuviu_emigracija_Studija.pdf)>
26. *Lietuvos gyventojų politikos strategijos metmenys (2004)*. Socialinių tyrimų institutas. Vilnius
27. Martinaitis, Ž., Žvalionytė, D. (2007). Emigracija iš Lietuvos: ką žinome, ko nežinome ir ką turėtume žinoti? *Politologija*, 3 (47).
28. Massey, D. S. (1999). International Migration at the Dawn of the Twenty – First Century: The Role of the State. *Population and Development Review, New York*, 25, (2).
29. Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., et al. (1993). *Theories of International Migration: a Review and Appraisal*. *Population and Development Review*, 19(3), 431-466. [žiūrėta 2014 09 30]. Prieiga per internetą: <<http://graduateinstitute.ch/webdav/site/developpement/shared/developpement/cours/DE021/Massey%20et%20al.pdf>>
30. Meyers, E. (2004). *International Immigration Policy: Theoretical and Comparative Analysis*. Palgrave Macmillan, New York.
31. *Metinė politikos ataskaita: migracija ir prieglobstis Lietuvoje 2009 (2010)*. Vilnius: Europos migracijos tinklas Lietuvos Respublikos nacionalinis informacijos centras. [žiūrėta 2014 10 11] Prieiga per internetą: <http://www.emn.lt/lt/vykdomi-tyrimai/>
32. *Metinė politikos ataskaita: migracija ir prieglobstis Lietuvoje 2008 (2009)*. Vilnius: Europos migracijos tinklas Lietuvos nacionalinis informacijos centras. [žiūrėta 2014 10 11] Prieiga per internetą: <http://www.emn.lt/lt/vykdomi-tyrimai/>
33. *Metinė politikos ataskaita: migracija ir prieglobstis Lietuvoje 2011 (2012)*. Vilnius: Europos migracijos tinklas Lietuvos nacionalinis informacijos centras. [žiūrėta 2014 10 11] Prieiga per internetą: <<http://www.emn.lt/lt/vykdomi-tyrimai/>>
34. *Metinė politikos ataskaita: migracija ir prieglobstis Lietuvoje 2012 (2013)*. Vilnius: Europos migracijos tinklas Lietuvos nacionalinis informacijos centras. [žiūrėta 2014 10 11] Prieiga per internetą: <http://www.emn.lt/lt/vykdomi-tyrimai/>



35. *Metinė politikos ataskaita: migracija ir prieglobstis Lietuvoje 2013* (2014). Vilnius: Europos migracijos tinklas Lietuvos nacionalinis informacijos centras. [žiūrėta 2014 10 11] Prieiga per internetą: <<http://www.emn.lt/lt/vykdomi-tyrimai/>>
36. Migracijos ir migrantų integracijos teorinių prielaidų sociologiniais ir politologiniais aspektais analizė. Tyrimo ataskaita (2014). Vilnius
37. *Migracija: pagrindinės priežastys ir gairės pokyčiams* (2006). Lietuvos laisvosios rinkos institutas. [žiūrėta 2014 09 30]. Prieiga per internetą: <[http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai\\_darbai/tyrimas\\_migracija\\_pagrindines\\_priezastys\\_ir\\_gaires\\_pokyciams/3324](http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/tyrimas_migracija_pagrindines_priezastys_ir_gaires_pokyciams/3324)>
38. Money, J. (2009). *Comparative Immigration Policy*. [žiūrėta 2014-10-11]. Prieiga per internetą: <[http://www.isacomps.com/info/samples/comparativeimmigrationpolicy\\_sample.pdf](http://www.isacomps.com/info/samples/comparativeimmigrationpolicy_sample.pdf)>
39. Nedzinskas, E. (2008). Imigracija Lietuvoje: darbo rinkos poreikiai ir perspektyvos. *Vadyba* 2(13), 111-115
40. *Oxford dictionaries*. [žiūrėta 2014-10-11]. Prieiga per internetą: <<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/migration>>
41. Petrukevičiūtė-Benkunskienė, V., Ignatas, F.V. (2005), *Tarptautinės darbo jėgos migracijos reguliavimas užsienio šalyse*. Vilnius
42. *Pramonininkai: migracijos politikos gairėse – lozungai*. [žiūrėta 2014-10-11]. Prieiga per internetą: <<http://www.balsas.lt/naujiena/772516/pramonininkai-migracijos-politikos-gairese-lozungai>>
43. Salt, J. (2008). Managing new migration in Europe: Concept and reality in the ICT sector, *International migration in Europe: new trends and new methods of analysis*. Amsterdam University Press, Amsterdam.
44. Sassen, S. (1988). *The Mobility of Labor and Capital. A Study in International Investment and Labor Flow*. Cambridge University Press, Cambridge.
45. Seniutienė, D. (2010). Migracijos procesai po prisijungimo prie Šengeno erdvės. *Mokslinių straipsnių rinkinys Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*. p.187
46. Simanavičiūtė, D. (2007). *Lietuvos migracijos politikos neaiškumai*. [žiūrėta 2014-10-11]. Prieiga per internetą: <<http://www.balsas.lt/naujiena/171653/daiva-simanaviciute-lietuvos-migracijos-politikos-neaiskumai/2>>
47. Sipavičienė, A., Stankūnienė, V. (2011). Lietuvos gyventojų (e)migracijos dvidešimtmetis: tarp laisvės rinktis ir išgyvenimo strategijos. *Filosofija. Sociologija. T.22. Nr. 4*, 323-333.
48. Sipavičienė, A. (2006). *Tarptautinė gyventojų migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė*. Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija, Socialinių tyrimų institutas.
49. Sipavičienė, A. (2006). Emigracijos iššūkiai ir migracijos politikos uždaviniai. *Emigracija iš Lietuvos: padėtis, problemos, galimi sprendimo būdai. Konferencijos medžiaga*, p. 16-17.
50. Sipavičienė, A., Gaidys, V., Dobrynina, M. (2009). *Grižtamoji migracija: teorinės įžvalgos ir situacija Lietuvoje. Mokslo studija*. Vilnius: Europos Migracijos Tinklas Tarptautinė Migracijos organizacija Socialinių tyrimų institutas.

51. Sipavičienė, A., Gaidys, V., Jeršovas, M. (2010). *Lietuvos gyventojų požiūris į imigraciją ir darbo imigrantus*. [žiūrėta 2014 10 15]. Prieiga per internetą: <http://www.iom.lt/documents/Lietuvos%20gyventoju%20poziuris.pdf>
52. Sipavičienė, A., Jeršovas, M. (2010). *Darbo jėgos migracija: poreikis ir politika Lietuvoje*. Vilnius: Europos migracijos tinklas Tarptautinė migracijos organizacija alietuvos socialinių tyrimų centras.
53. Stankūnienė, V. (2003). Lietuvos demografinis nuosmukis XX a. pabaigoje: demografinės pusiausvyros praradimas, krizė ar šokas? *Filosofija. Sociologija Nr. 2*, 44-50.
54. Stulgienė, A., Daunorienė, A. (2009). Migracijos poveikis darbo jėgos rinkos pusiausvyrai. *Ekonomika ir vadyba*, 14, 984-990.
55. Vildžiūnienė, A. (1999). Lietuvos, Latvijos ir Estijos migracijos politikos kontūrai. [žiūrėta 2014-10-11]. Prieiga per internetą: <http://www.sociumas.lt/Lit/Nr9/migrac.asp>
56. Zlotnik, H. (1998). The theories of international migration. *Paper of Conference on International Migration: Challenges for European Populations*.
57. Žibas, K. (2007). Darbo imigracija į Lietuvą: situacijos analizė. *Lietuvių išeivijos institutas oikos Lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 4, p. 18.
58. Žibas, K. (2009). Tarptautinė migracija Lietuvoje: problematika ir sąvokos. *Etniškumo studijos 2009/2. Migrantų integracija: trečiųjų šalių piliečiai Lietuvoje. Socialinių tyrimų institutas. Vilnius: Eugrimas*, 7-16
59. Žibas, K., Platačiūtė, V. (2009) Lietuvos imigracijos politika ir trečiųjų šalių piliečių integracijos prielaidos. *Etniškumo studijos 2009/2. Migrantų integracija: trečiųjų šalių piliečiai Lietuvoje. Socialinių tyrimų institutas. Vilnius: Eugrimas*, 40-53

## MIGRACIJOS PROCESŲ VALDYMO STRUKTŪRA LIETUVOS RESPUBLIKOJE

